

LIHTSAS KEELES HARIDUSPROGRAMMID EESTI KEELE ÕPPIJATELE

METOODILINE JUHENDMATERJAL KULTUURI-
JA SPORDIASUTUSTE HARIDUSPROGRAMMIDE
ETTEVALMISTAJATELE

Helena Metslang

Väljaandja: Integratsiooni Sihtasutus

Väljaanne on trükitud Euroopa Liidu 2021-2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondidest toetatud projekti nr 2021-2027.4.07.23-0006 „Eesti keele õpet toetavad tegevused ja kodanikuõpe“ alategevuse „Haridusprogrammide, sealhulgas lihtsas eesti keeles, loomine kultuuri- ja spordiasutustes“ toel.

Keeletoimetaja: Kadi Kütt

Kujundus/küljendus: Loovagentuur Pult

Autoriõigused: Integratsiooni Sihtasutus

Tasuta jaotatav tiraaž

Tallinn 2024

SULLE, HARIDUSPROGRAMMI KUJUNDAJA JA LÄBIVIIJA

See juhend toetab muuseumide, raamatukogude ja spordiasutuste haridusprogrammide loomist eesti keele õppijaile. Keeleõpe on väga tõhus, kui õppija saab keelt harjutada endale huvipakkuval teemal sisukas ja rikkalikus keskkonnas ning teha seda pingevabalt. Just seetõttu kutsume sind, haridusprogrammide looja, pakkuma oma abikätt eesti keele õppijatele. Täiskasvanud keeleõppijad ja nende keeleõpetajad teevad suuri pingutusi eesti keele oskuse parandamiseks, kuid nad vajavad tuge ka väljaspool keeletundi.

Kui kultuurikogemus on keeleliselt jõukohane, pääseb eesti keele huviline sellele ligi. Rahuldustunne ja nauding, mida pakub keeleõppijale eestikeelse kultuuriruumi ukse paotamine, võib olla eriline, lausa elumuutev kogemus. Kuid keelekeskkonnas praktiseerida võib olla ka riskantne ja stressirohke – kui õppija kuuleb keelt, mis on lootusetult raske, võib kaduda julgus teine kord tagasi tulla ja uuesti proovida.

See juhend püüab olla sulle abiks, et saaksid parandada ligipääsu oma programmidele piiratud keeleoskusega inimestele. Rõhk on küll muuseumide õpipäevadel, kuid siinsed soovitusel sobivad ka teiste asutuste harivate programmidega. Käsiraamat aitab sul arvestada õppijate vastuvõtuvõimet ja oma programmi tõhusalt lihtsustada. Eriti just madala keeleoskusega rühmadele sobivate programmide väljatöötamine võib olla mahukas töö ja õpiteekond isegi läbiviijale. Võibolla viid juba praegu oma asutuses läbi haridusprogrammi keeleõppijatele ja teed mitmeid asju edukalt. Kindlasti jätkka seda kõike! Loodetavasti pakub see raamat sulle tagataskusse tööriistu, mille abil saad veelgi paremini viia oma sisu ka keerukamate keeleõppijate rühmadeni.

Seda juhendit koostades külastasin mitmeid haridusprogramme ja nägin erinevaid väga häid lähenemisi, millest õppisin palju ja püüan seda siingi jagada. Aitäh kõigile! Loodan, et külastate ka ise üksteise põnevaid õpipäevi ja saate sama vaimustavaid kogemusi.

Hea haridusprogrammi kujundaja ja läbiviija, soovin sulle edu sel teel! Kindlasti kohtad siin suurt tänutunnet väikesest imest, mida kaasatud saamine keeleõppijaile annab.

Autor

SISUKORD

Mõista keeleõppijaid	6
Mis on lihtne eesti keel?	7
Lihtsa keele enesehindamise tööriist	8
Keeleoskuse tasemed ja nende kasutamine haridusprogrammis	9
Haridusprogrammid kahele tasemele	9
Keeleoskustasemete ülevaade ja näited	10
Milline on osalejate kultuuritaust?	16
Haridusprogrammide keeleõppekomponent	18
Õppemetoodika madala ja kõrge keeleoskusega osalejatele suunatud programmides	20
Keeleõppekomponent päevakava alguses ja lõpus	24
Mis on programmi läbiviija pädevuses?	24
Kohanda praktilist korraldust	25
Kohanda programmi teavitust	25
Juhata osalejaid mööda programmi teekaarti	25
Aita osalejatel eesti keelest aru saada	30
Kasuta keele lihtsustamise tööriistu	30
Sõnavara ja sõnastus	34
Kerged ja rasked grammatikavormid	44
Õpeta oma programmi temaatilist keelt	46
Kutsu osalejaid arutama!	46
Toesta kuulamist!	48
Anna osalejatele lugemismaterjali	48
Mitteverbaalne keeleõpe	49
Keeletoe arendamine haridusprogrammides: metoodilised sammud	51
Arenda keeletuge etapi kaupa	51
Hinda, kas programmi keeleõppekomponent töötab	52
Arenda oma oskusi	53
Kokkuvõte. Neli soovitus	54
Allikad	56

RAAMATUS KASUTUSEL OLEVAD MÄRGID

Pane tähele!

Kirjuta ja mõtle oma haridusprogrammi üle

Tee nii!

Püüa vältida!

Hea näide

Juhis tehisarule

Hoiatus

MÕISTA KEELEÕPPIJAJD

Üks tähtis soovitus õpetamise kohta on:

*Tule õppijale tee peal vastu sinna, kus tema on,
ja saada siis teda ta õpитеekonnal.*

Õppijate vajadustest arusaamine ja empaatia nende vastu on õpetamisel väga olulised. Kuid kuidas mõista keeleõppijaid, kui sa ei ole ise keelt õpetanud? Enamasti on meil emakeelekõnelejana raske ette kujutada, *kuivõrd palju* on meie jutus keeleõppijale uusi sõnu. Siin on sulle abiks eelkõige omaenda keeleõppekogemuse meenutamine.

Arusaamatu jutt või tekst võib olla lihtsalt müra ning sa ei pruugi sealt üldse midagi teada saada.

Kas oled keeleõppijana proovinud filmi vaadata või ajalehte lugeda, kui su keeleoskuse tase oli alles liiga madal? Mida tundsid, kui kuulsid minut minuti haaval tervet tulva uusi sõnu? Kuidas tulid toime vaimse koormuse ja tempoga?

Hoiad käes raamatut, mille eesmärk on aidata sul arendada oma keeleteadlikkust ja kohandada oma haridusprogrammi ka madalal tasemel keeleõppijate jaoks.

MIS ON LIHTNE EESTI KEEL?

Rahvusvaheliselt on tekstide ja suulise suhtluse ligipääsetavuse parandamiseks arendatud kaht sorti keelevariante.

Üks, mida eesti keeles nimetatakse **selgeks keeleks** (inglise *Plain Language*, soome *selkeä kieli*, rootsi *Klarspråk*, saksa *Einfache Sprache*), on reeglistik, mis on mõeldud ameti-, seadus- ja teadustekstide tavainimesele arusaadavaks tegemiseks.

Teine keelevariant on **lihtne keel** ehk arekeel (inglise *easy-to-read*, soome *selkokieli*, rootsi *Lättläst*, saksa *Leichte Sprache*), mis on mõeldud tavatekstide lihtsustamiseks keeleõppijatele, õpiraskustega inimestele ja teistele, kellele tavatekstid valmistavad raskusi.

Nii rahvusvaheliselt kui ka eri sihtrühmadele suunatud lihtsa keele variandid on mitmekesised. Neil on palju ühisjooni, aga ka palju erinevusi. Jooned hõlmavad sihtrühmaga arvestamist teksti funktsiooni määramisel ja eesmärgi selgitamisel ning kindlasti sõnavara, lausestust, grammatikat, teksti struktuuri, kujundust ja selgust selles, millele jutuga viidatakse.

„Lihtsas keeles tekst on nagu teaser, sisukokkuvõtte.“

Kerttu Rakke

Madalamal tasemel keeleõppijatele sobivad lihtsas keeles tekstid, mis oma joontelt kattuvad paljuski, kuid mitte täielikult õpiraskustega, vaimupuudega ja teistele sihtrühmadele mõeldud tekstidega (hea näide on Inclusion Europe standard “Informatsioon kõigi jaoks”). Lihtsa keele reeglistikku on kirjeldanud ka näiteks Jaan Mikk ja Lea Kreinin.

Mõistetavusuuringud on kinnitanud, et teatud lihtsa keele aspektid aitavad kaasa teksti mõistmisele ja meeldivusele teatud sihtrühmadele. Erinevatele keelevariantidele ei ole paljude lihtsustusreeglite osas siiski ammendavaid uuringuid läbi viidud.

Kui haridusprogramm on lihtsas keeles, on kõik õppimisse ja arutellu **kaasatud**. Osaleja ei pea tundma end võõrana. Samas peaksime taotlema igalt osalejalt maksimumi, milleks ta on oma keeleoskuse poolest võimeline.

Lihtsustatud ja lihtsasti loetava keele kasutamine teise keele õppijate jaoks on kasulik, kuna:

- parandab **teksti mõistmist** - tekstis pole keerulist sõnavara ja lauseehitust;
- vähendab **kognitiivset koormust**, vähendades segadust korraga esinevatest mõistmistakistustest;

- toetab tõhusalt uue **sõnavara õppimist**, eriti algtasemel õppijate seas;
- suurendab **motivatsiooni**, kuna tekstid on kergemini mõistetavad ja vähem heidutavad.

Selleks, et tekst või kõne keeleõppijale tõesti arusaadav oleks, tasub seda mitu korda sihtrühma peal testida.

Lihtsa keele enesehindamise leht

Hinda oma haridusprogrammi keele keerukust 10 punkti alusel. Nimekiri toetub "Lihtsa keele meelespeale" ning Lea Kreinini kohandatud reeglistikule.

Hinda oma õpiprogrammi keelt järgmise enesekontrolli tööriista abil.

- 1. Jutt selgitab iseennast ega toetu liiga palju osalejate **eelteadmistele** või muudele eraldiseisvatele allikatele.
- 2. Jutus pole **sisuauke**, osaleja saab piisavalt infot, et õpipäeva sisu mõista.
- 3. Jutust või tekstist tuleb selgelt välja selle **eesmärk**: anda juhised, jagada infot vm.
- 4. Kasutan lühikesi ja lihtsaid **sõnu**.
- 5. Raskeid mõisteid **selgitan** rohkem kui üks kord.
- 6. **Laused** on lühikesed.
- 7. Jutus on **näiteid**, mis aitavad asjadest (eriti kui need pole igapäevased asjad meie ümber) aru saada.
- 8. Juttu **illustreerivad pildid**, mis aitavad asjadest aru saada.
- 9. Kasutan aktiivset, mitte **passiivset** keelt. Näiteks: eestlased sõid naerist vs. söödi naerist. (Kui tekstis on üle kolme passiivse lause seal, kus saaks ka aktiivseid lauseid kasutada, vasta „ei“.)
- 10. Kasutan jaatavat, mitte **eitavat** keelt. (Kui tekstis on üle kolme eitava lause seal, kus saaks ka jaatavaid lauseid kasutada, vasta „ei“.)

Järgnevates jaotistes õpid lähemalt, millest koosneb madala ja kõrge taseme keeleoskus ning kuidas eri tasemel osalejaid keeleliselt toetada.

KEELEOSKUSE TASEMED JA NENDE KASUTAMINE HARIDUSPROGRAMMIS

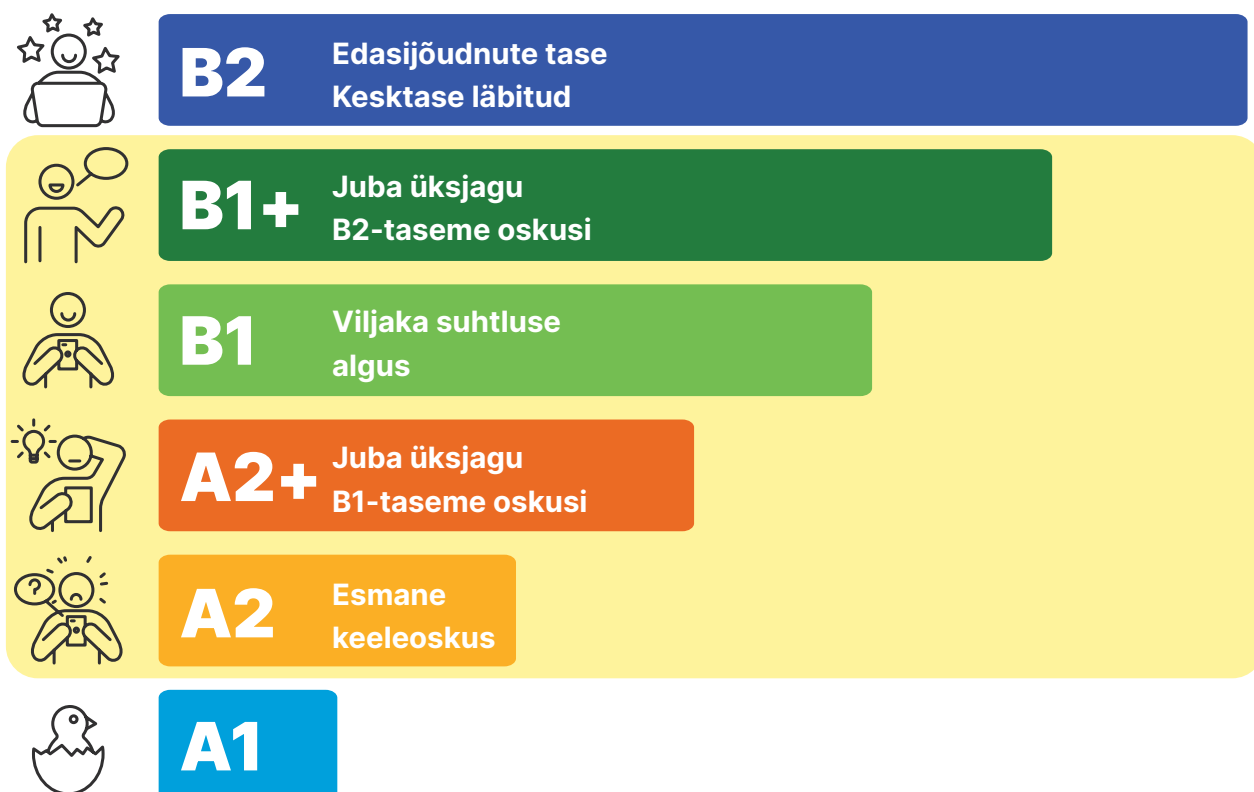
Jutt, mida keeleõppija haridusprogrammis kuuleb, peab olema seda lihtsam ja lühem, mida nõrgem õppija keeletase on. Ainult väga kõrgel tasemel keelõppijad suudavad osaleda sarnastes programmides nagu emakeelekõnelejad. Öeldakse, et keeleoskus areneb kõige kiiremini, kui õpitava teksti keerukus on optimaalne. Aga kui palju on optimaalne? Õppematerjalide mõistetavuse uurijad Jaan Mikk ja teised oletavad, et tundmata sõnu peaks tekstis olema mitte rohkem kui 4%.

Keeleoskus areneb kõige paremini, kui leheküljel olevast 100 sõnast on vähemalt 96 õppijale tuttavad.

Haridusprogrammid kahele tasemele

Mida õppijad erinevatel tasemetel teha oskavad, kirjeldavad Euroopa keeleõppe raamdokument ja selle sõsarväljaanne.

Illustratsioon 1. Euroopa keeleõppe raamdokumentide keeleoskustasemed, mis võiksid olla haridusprogrammide fookuses (kollases kastis).

See juhendmaterjal aitab sul lihtsustada oma haridusprogrammi keelt ja sisu osalejate jaoks, kes enda hinnangul **oskavad A2- ja B1-tasemel eesti keelt**. Just nendele tasemetele on otstarbekas programme kohandada. A1-tase on haridusprogrammides osalemiseks liiga madal ning B2-tasemel osalejad ei vaja enam nii suuri kohandusi. Käsiraamatus jagame keeleõppijatele kohandatavad programmid kaheks:

- **Haridusprogrammid kõrgema eesti keele oskusega rühmadele** luuakse umbes B1-tasemel keeleõppijaid silmas pidades (skeemil rohelised).
- **Haridusprogrammid madalama eesti keele oskusega rühmadele** luuakse umbes A2-tasemel keeleõppijaid silmas pidades (skeemil oranžikad).

Täpne mõõtmine ei ole oluline, sest huvilised oskavad ise valida, mis taseme programm võiks neile sobida. Samuti on üsna kindel, et rühmade keeletase on enamasti mitmekesine.

Keeleoskustasemete ülevaade ja näited

Programmi kõikide aspektide planeerimisel on mõistlik võtta aluseks osalejate vastuvõtuvõime. Nendest peaks sõltuma programmi

- ajakasutus,
- teemad,
- tegevused,
- õppevormid (loeng, vestlus, praktiline harjutus, käsileht jm),
- keelekasutus,
- keeletugi (pildid, esemed, tegevused, selgitused, žestid, helid jm).

See on vajalik eriti madalama, aga ka kõrgema keeletasemega rühmade programmide puhul.

Tutvu järgnevalt näidetega, millist keeleoskust võiks madalama ja kõrgema tasemega gruppidele eeldada, pidades silmas vestlusteemat, sõnavara, õppija kirjutatud teksti ja kuulamisteksti näidist.

Keeleliselt keerulised kohad on tekstides **märgitud värviliselt** (sõnad) või **kastiga** (grammatika).

A2- ja B1-taseme keeleoskus

Kirjelduste loomisel on kasutatud riiklike tasemeeksamite tutvustusmaterjale, Euroopa keeleõppe raamdokumendi sõsarväljaannet ning Sõnaveebi õpetaja tööriistu.

Tavaline A2-tasemel osaleja

A2 Esmane keeleoskus

Tavaline B1-tasemel osaleja

B1 Viljaka suhtluse algus

1. Millised teemad on jõukohased?

Ka vestluspartneri toega võib keelekeskkond kõhe tunduda

- Teab igapäevavajadustega piirnevat nappi sõnavara.

- Saab hakkama põhiliste suhtlusvajadustega.

Tuttavate igapäevaolukordade sõnavara

- Valdab tuttavate teemade ja igapäevaolukordadega seotud sõnavara.

Palju teemasid on juba käes

2. Milliseid sõnu ta eeldatavasti teab?

Ainult kõige tavalisemad või tüüpilisemad:

- siga, jänes, hobune, hunt, karu
- huul, jalg, juuksed, kael, varvas, õlg
- arst, ehitaja, arhitekt, õpetaja, bussijuht
- jne

- Lai baassõnavara on üsna küllaldane igapäevaste kõneteemade jaoks (perekond, huvialad, töö, reisimine, päevasündmused).

A2Esmane
keeleoskus**B1**Viijaka suhtluse
algus**3. Milliseid sõnu ta
eeldatavasti ei tea?**

Ebatavalisemad, keerukamad:

- metssiga, metskits, küülik, eesel
- kand, käelaba, ranne, reis, ripse, sää, tald
- hambaarst, kirurg, perearst
- jne

Sõnaühendid

Tüüpilised väljendid:

- naist võtma, kokkuleppele jõudma, värske kartul
- jne

Kõige ebatavalisemad, keerukamad:

- mäger, hirm
- põlveõndlad, laup, küünarvars
- jne

Sarnase tähendusega sõnad

Sünonüümid:

- raamat – teos – lugemine – kirjandus – köide
- tihti – sageli – pidevalt – alatasa – korduvalt
- mõtlema – kaalutlema – juurdlema – arutlema – pead murdma
- suur – hiiglaslik – tohutu – võimas – massiivne

**4. Kuidas osaleja ennast
väljendab?**Eesti keele riikliku tasemeeksami
kirjutamisosa sooritusnäidis:B1-tasemeeksami kirjutamisosa
sooritusnäidis:

B1-sõna

„Minu tööpäev“

B2-sõna

C1-sõna

B1 ja kõrgem grammatika

Õppeteksti hindaja
sõnastikust puuduv sõna

Ma tõusen hommikul kell 600 ja kohe pesen. Ma riietun. Ma valmistan sööki, jöön ja söön. Minu tööpäev algab kell 800 ja kestab 8 tundi. Minu töökoht asub Pääskulasse. See on Pääsküla Elektri depoo. Minu töölopp kell 1700. ma töötan jargi grafiku. See on väga mugav. Ma söidan koju tagasi kell 1900.

„Tervislik elu“

Minu jaoks tervislik elu on väga tähtsam. Iga päev ma tõusen üles kell kaheksa. Kevadel, suval ja sügisel hommikuti ma jooksen stadioonil umbes üks kilomeeter. Talvel ma käin saalis õhtuti. Hommikul ma söön putru ja võileib. Lõunal ma söön suppi ja kala või salatti, aga õhtul ma söön putru ja joon mahla. Praegu ma teen sporti vähem kui varem. Praegu ma käin saalis ainult 2 korda nädalas. Varem ma käisin võrkpallis ja korvpallis. Suvel ma päivitasin ja suplesin. Kui ma haigen ma lähen arsti juurde.

A2Esmane
keeleoskus**B1**Viljaka suhtluse
algus

Mõnikord minu vanaema abistama mulle. Ta teeb kuum tee mesiga või vaarikamoosiga. See aitab mulle. Aga ma mõtlen, et iga inimene peab hoolitsema oma tervise eest.

5. Mida suudab osaleja kuulata?

Õnneks võib kuulatav aines olla keerukam kui see, mida keeleõppija ise ütleb või kirjutab. Ta saab üldjoontes aru järgnevast:

lihtne teave

ootuspärasel olukorras öeldav (nt giidiga ekskursioonil lauseid, nagu „Siin elab president“)

jutt tuttavale teemal

Väga lihtsad ettekanded

Suudab jälgida ettekannet või esitlust, kui seda toetatavad:

slaidid

konkreetsed

(mitte abstraktsed) näited või

diagrammid

Jutt:

aeglane

selge

kordab olulist

Lühikesed loengud...

...tuttaval teemal...

...kui esitus on selge

Suudab üldjoontes jälgida **lühikest** otsesõnalist ettekannet **tuttaval teemal**, kui esitus on **selge**.

Erialavaldkonna
konverentsiettekanne...

... kui visuaal toetab

Suudab jälgida **oma erialavaldkonna** otsesõnalist konverentsiettekannet, toote või teema tutvustust, mida toetavad visuaalsed vahendid (nt slaidid, käsilehed).

Giidiga ekskursiooni põhipunktid

üsna aeglane

Mõistab otsesõnalise monoloogi (nt giidiga ekskursioon) **põhipunkte**, kui esitus on selge ja üsna aeglane.

A2 Esmane keeleoskus

B1 Viijaka suhtluse algus

6. Sobiva kuulamisteksti näidis

B1 ja kõrgem grammatika

Õppeteksti hindaja sõnastikust puuduv sõna

Näide A2-tasemele sobivast kuulamistekstist:

Täna räägime maal elamisest

Näide B1-tasemele sobivast kuulamistekstist:

Saarteliinide vanad laevad vahetatakse välja

Eesti Keele Instituut
ÕPETAJA TÖÖRIISTAD

Keeleoskustase:

A1 A2 B1 B2 C1

Täna räägime maalelamisest . Andrus , kui kaua te omale uut kodu otsisite ? Päriskaua . Arvan et kolm aastat kindlasti . Nüüd elame 15 kilomeetrit linnast väljas . Miks te tahtsite linnast ära minna ? Olen terve elu linnas elanud ja kiire elutempoga harjunud . Maale otsustasime kolida laste pärast . Arvame et siin on neil rahulikum kasvada , kuigi linnas oleks elu muidugi lihtsam . Kui vanad teie lapsed on ? Meie peres on kaks väikest last . Poeg on nelja- ja tütar kaheksaastane . Ma tean , et teie ja teie abikaasa töötate linnas . Millega te tööle sõidate ? Meie perel on ainult üks auto . Seda kasutan tavaliselt mina .

Eesti Keele Instituut
ÕPETAJA TÖÖRIISTAD

Keeleoskustase:

A1 A2 B1 B2 C1

Eesti kõige suurematele saartele Saaremaale ja Hiiumaale pääseb ainult laeva või lennukiga . Tavaliselt sõidetakse saartele laevaga , sest laevapilet on mitu korda odavam kui lennukipilet . Need inimesed , kes soovivad sõita saartele oma autoga , pääsevad sinna ainult laevaga . Nüüd on laevafirmal reisijatele hea uudis : viie aasta jooksul vahetatakse välja kõik vanad laevad . Praegu sõidavad Saaremaa ja Hiiumaa liinil ainult väga vanad laevad . Kõige vanemal laeval on vanust üle neljakümne aasta . Vanad laevad on aeglased . Mandriit Hiiumaale sõitmiseks kulub 1 tund ja 40 minutit . Saaremaale sõitmiseks

Testikoostajate sõnul peavad A2-tekstid olema „lühendatud, kohandatud, lihtsustatud ja/või testi jaoks kirjutatud“.

7. Vestluspartneri kohandused kõnes (autori subjektiivne tunnetus)

Põhjalikult lihtsustatud kujul saab rääkida vaid väikse osa sellest, mida võiks rääkida emakeelsele osalejale.

Lihtsustatud kujul saab rääkida umbes pool jutust, mida võiks rääkida emakeelsele osalejale.

Vaata oma programmi läbi keeleõppija silmade

Kui oled juba programmi välja töötanud või alles planeerid seda, analüüsi õpipäeva veelkord ka osalejate keeleoskuse vaatenurgast. Pane kirja esimesed mõtted ja jätkä lugemist!

Minu programmi nimi: _____

Mis tasemele sobib minu programm: kõrgemale või madalamale tasemele?

Mis on mu programmi kõige raskem komponent (näiteks kuulamine, suhtlemine, mitmekesine sõnavara, mingi konkreetne teema vms)?

Kuidas teen oma esitluse lihtsamaks?

1. _____

2. _____

3. _____

MIS KEELETASEMEL MU OSALEJAD ON?

Et jõuda selgusele, kas osalejad suudavad keeleliselt aru saada, võid

- lihtsalt küsida: „Kas saate aru?“ „Kas mu jutt on liiga raske?“,
- jälgida osalejate reaktsioone oma jutule,
- esitada küsimusi, mis kutsuvad osalejaid rääkima.

Näide. Vabaõhumuuseumi programmi läbiviija Einike Sooväli testis programmi alguses osalejate keeleoskust oma „käbi meetodiga“. Ta võttis maast käbi ja küsis: „Kes teab, mis see on?“ Kui osalejad vastasid õigesti, võttis ta järgmiseks juba kätte tammetõru ning küsis: „Aga kes teab, mis see on?“. Kuna see oli kõrgema taseme grupp, siis ta arutles osalejatega üsna põhjalikult erinevate puuandide üle (kastanimuna, kuusekäbi, männikäbi) ja küsis palju küsimusi.

Kuidas valida sõnu ja objekte, mille abil osalejate keeletaset uurida? See võiks olla sõna või sõnarühm, mida

- algajad ei tea,
- on sinu programmis oluline teada,
- kasutad õpipäeval korduvalt.

Kuidas ma testin oma grupi keeletaset?

Milline on osalejate kultuuritaust?

Ole teadlik oletustest, mida teed osalejate eelteadmiste kohta. Sageli on need oletused alateadlikud ja me ei märkagi, et osaleja meie konteksti nii kiirelt ei haara.

Erinevate programmide puhul on need aspektid erinevad, näiteks:

- **Kui kaua osalejad on Eestis või Euroopas elanud?** Kas neil on otsene või kaudne kohaliku ajaloo ja kultuuri kogemus (näiteks Nõukogude aeg, taasiseseisvumine, Euroopa kultuuriruum, kes on Lennart Meri, Marju Lauristin, Raja Teele või Lydia Koidula)? Kas osalejate vaatenurk kõnealusele teemale võib erineda eestlase omast?

- **Millised on ühiskonnastruktuurid ja suhted nende kodumaal?** Näiteks võivad inimestel olla erinevad kogemused ja veendumused ühiskondlikust võimuhierarhiast, kokkulepetest ja usaldusest erinevate ühiskonnagruppide vahel.
- **Kuidas osalejad tajuvad sõnade tähendust?** Isegi lihtsad sõnad, nagu „leib“, „pann“, „kingad“, „jope“ ja „vend“ võivad teistes keeltes tähistada mitte päris sama mõistet kui Eesti kultuuriruumis.

Mis elemendid, eksponaadid, teemad ja isikud minu programmis on sellised, mille või kelle tähendus on eestlase jaoks enesestmõistetav, kuid vajab muukeelse inimese jaoks selgitust?

Millised igapäevased või üldinimlikud teemad (sõprus, usaldus, ema ja lapse suhted vm) mu haridusprogrammis on sellised, mis on lihtsalt mõistetavad kõigi kultuuride inimeste jaoks? (Need võivad hästi sobida eriti just madalama keeletasemega gruppidele.)

Kutsu osalejaid programmi sisu avardama

Kuna õpipäeva keel võib olla osalejatele raske, võiks ära kasutada kõiki võimalusi, mis aitavad neil teemasse süveneda, seoseid luua ja seeläbi ka eesti keelt paremini tajuda. Osalejate enda taust on selleks väärtuslik vahend. Loo võimalused, kuidas nad saaksid õpipäeval kaasa rääkida: tõmmata paralleelele oma maa, kultuuri, sündmuste ja inimestega, nimetada fakte või jutustada lugusid.

Kus minu programmis sobib uurida osalejate maa, kultuuri ja inimeste kohta?

HARIDUSPROGRAMMIDE KEELEÕPPEKOMPONENT

Keeleõppekomponent ja programmi eesmärk

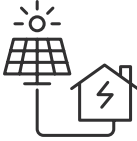
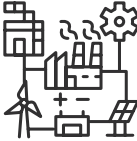
Keeleõpe on pikaajaline töö ning selle harjutamine edeneb samm-sammult. Õppija suudab esialgu kaasa teha ainult lihtsal tasemel programmis, mis on põhjalikult kohandatud. Õpipäeva kavandades leia kompromiss kavandatava haridusprogrammi sisu ja sihtrühma keeleoskuse vahel. Iga keerukama sisuga programmi ei olegi võimalik madalama tasemega õppijatele kohandada.

Madalama ja kõrgema keeletaseme vahel on suur erinevus. Planeeri neile täiesti eraldi programmid ja paku madala tasemega programmis keeletuge peaaegu iga lause mõistmiseks.

abstraktne keerukas	Kui üldse, siis ISEÄRANIS SUUR TUGI. Kohandused madala tasemega keeleõppijale	SUUR TUGI. Kohandused kõrge tasemega keeleõppijale
konkreetne igapäevane SISU	SUUR TUGI. Kohandused madala tasemega keeleõppijale	KESKMINE TUGI. Konandused kõrge tasemega keeleõppijale
KEELEOSKUS	madal	kõrge

Illustratsioon 2. Haridusprogrammide kohandamine vastavalt sisule ja keeleõppijate tasemele.

abstraktne keerukas konkreetne igapäevane SISU KEELEOSKUS	 Tuleviku energiamajanduse probleemid ISEÄRANIS SUUR TUGI	 Tuleviku energiamajanduse globaalsed probleemid ja võimalused SUUR TUGI
	 Tuleviku- kodu energia allikad SUUR TUGI	 Tuleviku- linnade energiaallikad KESKMINE TUGI
	madal	kõrge

Illustratsioon 3. Ka õpipäeva teemat võiks piirata osalejate keeletaseme järgi. „Tulevikuenergia õpipäeva“ näide: madala keeletasemega osalejatele on pigem jõukohased kitsamad, tuttavamad ja käegakatsutavamad teemad. Kõrgema keeletasemega osalejatele sobivad ka keerukamad ja abstraktsemad teemad.

Kas minu programmi sisu puhul on võimalik eristada konkreetsemaid ja abstraktsemaid, kitsamaid ja laiemaid-keerukamaid teemasid?

Millisesse sektorisse kuulub minu programm (teema poolest ja/või keeletoe poolest)?

Kas mu programmi teema ja keeletoe üldine tase sobib sihtrühmale? Kas saan seda veel täpsemalt kohandada?

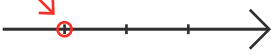
Õppemetoodika madala ja kõrge keeleoskusega osalejatele suunatud programmides

Iga keeleõppija võime haridusprogrammist osa võtta kasvab ajapikku ta keeleoskuse arenedes. Mis tasemel keeleoskusega osalejatele sobib sinu programm?

Mõttele oma õpipäeva erinevatele metoodilistele aspektidele. Kas su lähenemised sobivad pigem madala või kõrge keeleoskusega osalejatele? Mõttele erinevatele õpivormidele oma programmis: loeng, interaktiivsed tegevused, aga ka korraldusliku poole juhatused. **Märgi igal skaalal punkt sobivasse kohta.**

Näide:

 Metoodika aspekt	 Sobiv programm madalama keeletasemega osalejatele	 Raskusaste minu programmis	 Sobiv programm väga kõrge keeletasemega osalejatele
Mis on osaleja põhitegevused õpipäeval?	Vaheldusrikka metoodikaga tegevused, interaktiivne päev		Palju kuulamist

Minu programmi nimi: _____

Madala/kõrge tasemega osalejatele

 Metoodika aspekt	 Sobiv programm madalama keeletasemega osalejatele	 Raskusaste minu programmis	 Sobiv programm väga kõrge keeletasemega osalejatele
1. Mis on osaleja põhitegevused õpipäeval?	Vaheldusrikka metoodikaga tegevused, interaktiivne päev.		Palju kuulamist ilma mõistmise toeta.
2. Mida osaleja õpipäeval saab?	Palju, mida vaadata, ise teha, kogeda, öelda, liikuda.		Palju infot, palju arutelu, keskmiselt vaatamist, kogemist ja tegemist.
3. Mida osaleja räägib?	Lühikesed vastused lihtsatele küsimustele.		Pikemad jutud, sh abstraktsemad ja keerukamad jutud.
4. Kui sügavuti osaleja teema kohta kuuleb?	Kuuleb hästi arusaadavat sissejuhatust, huviäratajat.		Kuuleb põhjalikku infot (esitlus, arutelud).
5. Kui intensiivselt osalejale infot pakutakse?	Väheintensiivselt, aeglasemalt, pausidega, hõredalt.		Pikemad, kiiremad, keerukamad loengud.
6. Kui palju keeletuge pakutakse?	Läbiviija lihtsustab keelekasutust täielikult, pakub peaaegu iga lause mõistmiseks tuge.		Läbiviija lihtsustab keelekasutust keskmisel määral, pakub keeletuge spetsiifilisemate ja igaks juhuks ka olulisemate asjade mõistmiseks.
7. Mis on õpipäeva eesmärk?	Programmi teemast inspireeritud kogemus, praktiline tegevus, millegi loomine, vestlus.		Suures osas info edastus programmi teemal.
8. Kuidas on õpipäev seostatud osalejate teadmistega, nende kogemuste ja muljetega?	Enamik sisust on põhjalikult seostatud, seosed on tähelepanu keskmes.		Leitakse palju seoseid osalejate teadmistega, aga keskmiselt on programmi sisu.

1. Millest jutustab skaaladel joonistuv pilt?

2. Kas minu punktid kalduvad kõik sarnase raskusastme poole (taskakaalustatud raskusaste)?

3. Kas mõnes aspektis on metoodilist lähenemist vaja veel keeletasemele sobivaks ühtlustada?

Mis on minu programmis osalejatele tuttavad teemad, millega saan oma esitlust siduda?

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Slaid 5

Vesinik lahendab probleemid?

3⁵
Teema:
MAJANDUS JA KESKKOND

vähendada heitmeid
lahendab
stabiilsuse probleem

Kas vesinik
• ... aitab vähendada heitmeid?
• ... lahendab taastuv-energia süsteemide stabiilsuse probleemid?

Illustratsioon 4. Näide tihedast pildilisest keeleteost madalama keeletasemega osaleja käsilehel. Pildid illustreerivad midagi iga lause kohta. Kõrgema keeletasemega osalejatele sobivad ka keerukamad ja abstraktsemad teemad.

Illustratsioon 5. Näide vähemtihedast visuaalsest keeleteost, mis võib osutada madala keeletasemega osalejale keerukaks. Mälestuskivi kohta võib rääkida rikkalikult lugusid, kuid illustratsioon on vaid see üks. Kõrgema keeletasemega osalejatele sobivad ka keerukamad ja abstraktsemad teemad.

Kui suur osakaal on minu programmis läbiviijapoolsel loo jutustamisel, võrreldes osalejate aktiivsete tegevustega (a) peaaegu 100%, b) umbes 2/3, c) 50%, d) vähem kui pool)? Mida soovin üle vaadata?

Keeleõppekomponent päevakava alguses ja lõpus

Õpipäeva sissejuhatus

Keeleõppijatest osalejatel on tavaküllastajatest suurem vajadus saada ettekujutust, mis teda ees ootab. Tutvusta olulisi aspekte:

- 1) õpipäeva eesmärk;
- 2) eeldatav keeletase, st kas tegu on kõrgema või madalama keeleoskusega osalejatele mõeldud programmiga, kui suur on intensiivse loengukuulamise osakaal;
- 3) kas kuskilt on võimalik saada keeletuge, kui osaleja ei saa millestki aru;
- 4) mis punktis on osalejatel vaja midagi rääkida, mingit ülesannet teha, millisel teemal on vaja rääkida (et oleks võimalik valmistuda);
- 5) päevakava, teekaart ja mõni tähtsam punkt seal: millal osaleja peab kus olema ning millal ja millised teemad ja tegevused toimuvad;
- 6) 10 kõige tähtsamat sõna, mida õpime, ja olulisemad punktid teekaardil, kus neist kuuleb.

Vaata ka allpool olevat jaotist „Juhata osalejaid mööda programmi teekaarti“.

Kuna keeleõppijatele mõeldud õpipäevade üks eesmärk on keeleoskuse areng, võib vaja olla ka mõnd käivitavat küsimust või „jäämurdjat“, et viia osalejad suhtlemise lainele (vt allpool).

Õpipäeva lõpetamine

Eesmärk:

- 1) meenutada, mida me sisuliselt teada saime;
- 2) meenutada uusi sõnu ja väljendeid, mida õppisime, sh 10 kõige tähtsamat sõna ja kus me neist kuulsime;
- 3) kus osaleja saab järgmiseks eesti keelt praktiseerida: mõni muuseumiprogramm, üritus, film, raamat, kursus vm (vt näiteks käsiraamat „Juhend iseseisvaks keeleõppeks“)

Näide Eesti Vabaõhumuuseumi programmist

„Ütle üks uus sõna, mille sa täna õppisid!“ Järgmine osaleja ütleb sama sõna ja lisab oma sõna, mille tema täna õppis. Variatsioon: „Ütle üks asi, mis sulle täna kõige rohkem meelde jäi!“

Mis on programmi läbiviija pädevuses?

Kuigi just grammatilise struktuuri lihtsus on arusaamise juures keskse tähtsusega, suudab seda kõige paremini lihtsustada keeleõpetaja, -toimetaja või muu keeletespialist. Nagu Lea Kreinin on uurinud, sobivad näiteks „Lihtsas keeles uudised“ (Arusaamise Agentuur) pigem B1-tasemel õppijatele ning ERRi „Lihtsad uudised“ B2-tasemele. Samal ajal on keeleõppespetsialist ise suutnud uudiseid lihtsustada lausa A-tasemele sobivaks.

KOHANDA PRAKTILIST KORRALDUST

Kohanda programmi teavitust

Erista veebilehel jm teavituses selgelt madalama ja kõrgema keeletasemega osalejate programmid. Tutvusta programmi keeletuge põhjalikumalt: too näiteid, kuidas õpipäeva keelt lihtsustakse ning millist tuge õpipäeva eri osades pakutakse. Tee kättesaadavaks päevakava ja oluliste mõistete tutvustus.

Juhata osalejaid mööda programmi teekaarti

Loo tingimused, et osaleja teaks õpipäeva jooksul kogu aeg

- kus parasjagu päevakavas ollakse,
- mis teemal räägitakse,
- mida temalt oodatakse ning
- mis järgmiseks ees ootab.

Isegi kui ta ei pane mõnd juhust või selgitust tähele, võiks tal olla võimalik ise uuesti järg kätte leida. Kasuta mitmekesiseid võimalusi, et teda seejuures toetada.

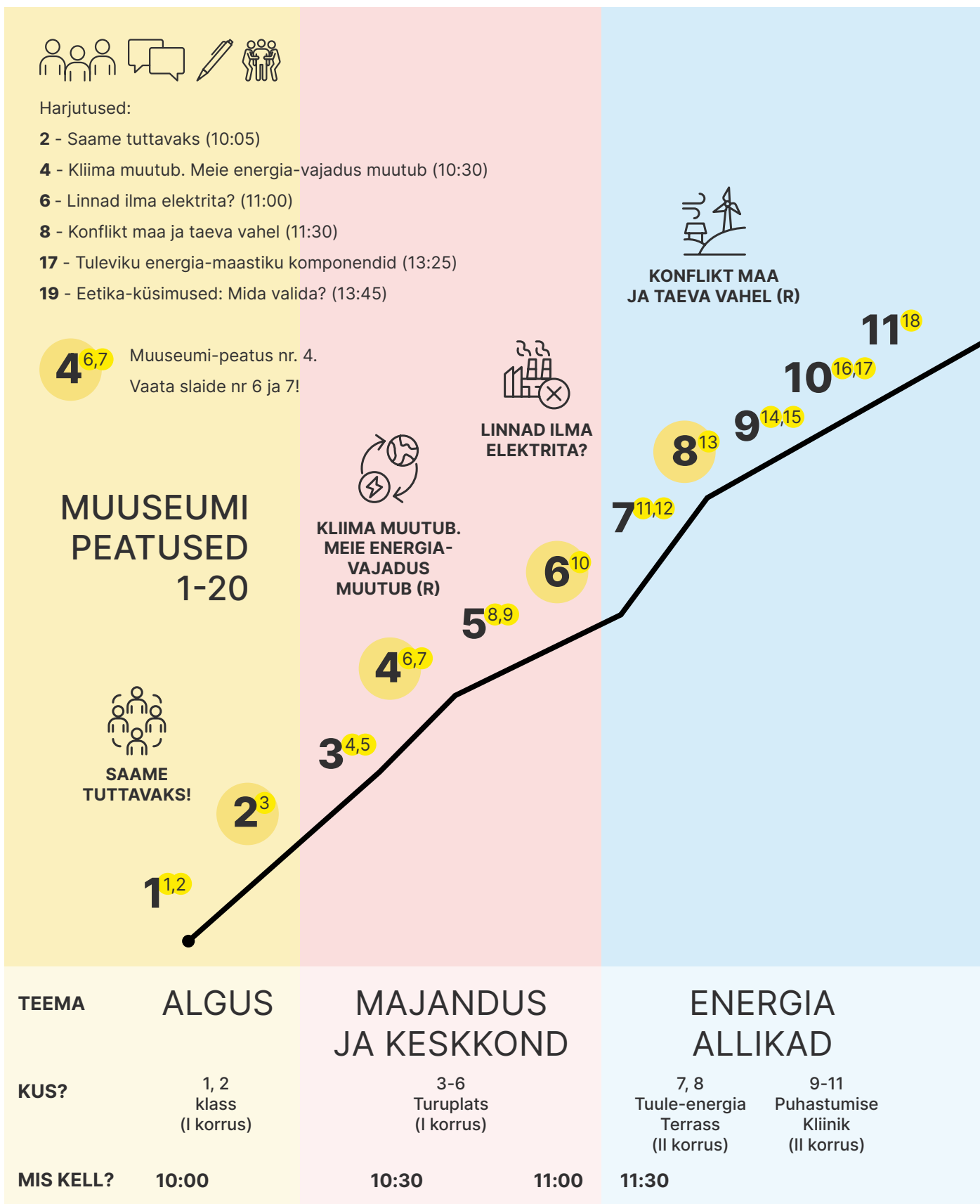
1. Korralduslik ja sisuline päevakava tutvustus õpipäeva algul, sh kohad, kus osalejad teevad ise ülesandeid.
2. Verbaalsed viited päevakavale ja teemaplokile õpipäeva jooksul.
3. Lühikokkuvõtted sellest, millest on järgmiseks kavas rääkida ning millest sai just räägitud.
4. Viited slaididel ja käsilehel: millisest päevakava punktist on parajasti jutt.

Kuidas hoolitsen, et minu programmis osalejad õpipäeva jooksul järge ei kaotaks?

Programmis kõrgemale keeletasemele

Programmis madalamale keeletasemele

Illustratsioon 6. Programmi teejuht juhatab osalejaid läbi päevakava, muuseumikohtade ning sisuliste loengu- ja ülesandepeatuste.

TULEVIKU-ENERGIA ÕPI-PÄEV

HOMSETE HORISONTIDE KESKUS

12

13¹⁹

14^{20,21}

15²²

16²³

17²⁴

18^{25,26}

19²⁷

20²⁸

TULEVIKU
ENERGIA-MAASTIKU
KOMPONENDID (R)

EETIKA-KÜSIMUSED:
MIDA VALIDA?

PAUS

SALVESTAME
ENERGIAT

ENERGIA
ÜLEKANNE

LÕPP

kohvik

13, 14
Kondensaatorite
Kamber
(0-korrus)

15
Päikese-
galerii
(I korrus)

16-18
Voogude Sild
(II korrus)

19-20
klass
(I korrus)

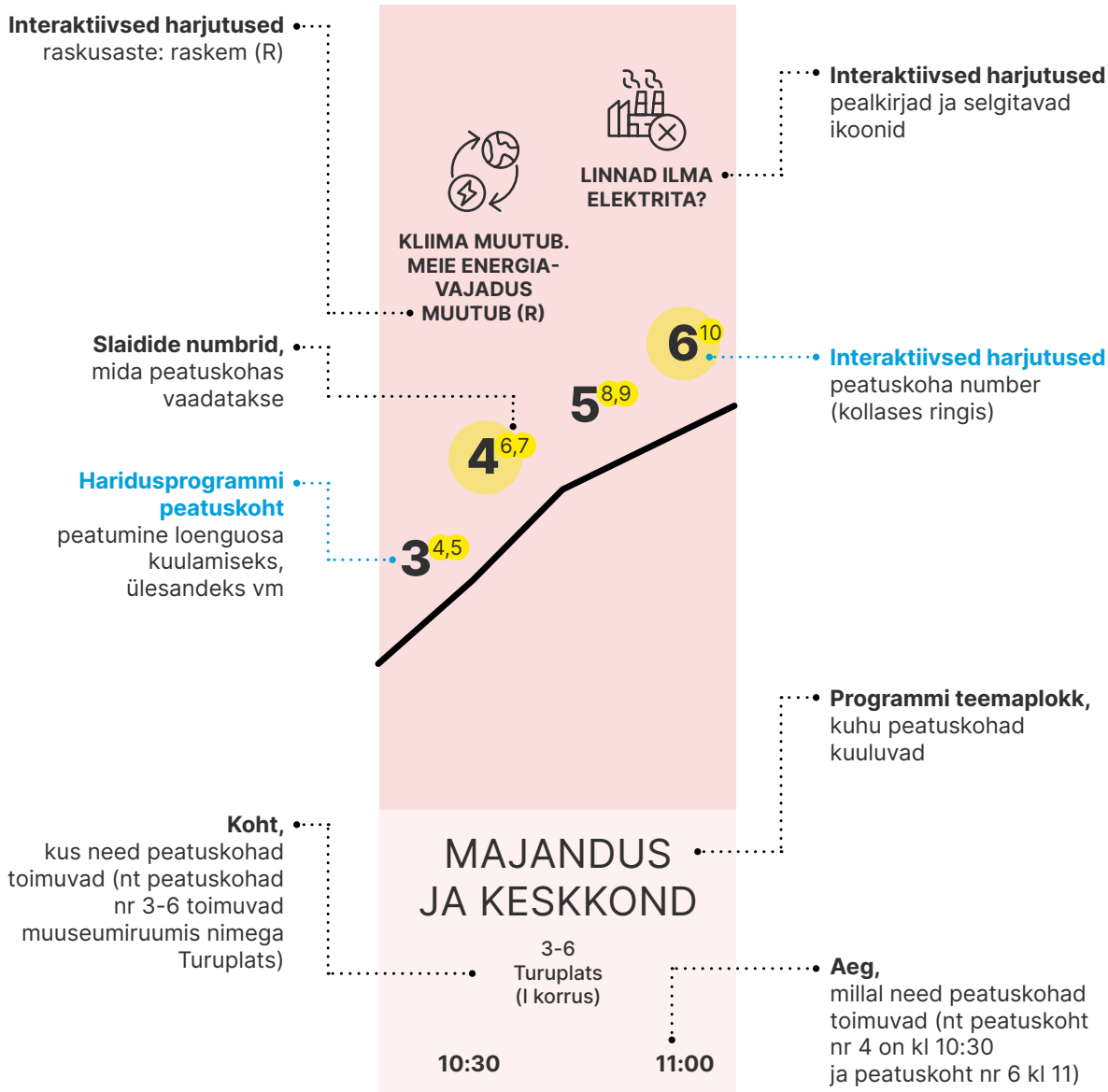
12:15

12:45

13:25

13:45

14:30

Illustratsioon 7. Õpipäeva teekaardi elemendid, mis toetavad orienteerumist ja sisust arusaamist.

Omavahel on visuaalselt kokku toodud:

- päevakava;
- liikumine ruumis;
- õpipäeva alateemad värvikoodidega;
- muuseumipeatused (ekspositsioonipunktid, kus loengulõigud aset leiavad) ning nende numbrid, asukohad ja kellaajad;
- esitluse slaidide numbrid;
- osalejaid kaasavad harjutused, nende tüüp ja raskusaste (raskem (R));
- mõistmist toetavad ikoonid.

Slaid 4

Vesinik

 vesinik

 taastuv

 allikas

3⁴
Teema:
MAJANDUS JA KESKKOND

Vesinikku saab toota fosfiisetest ja taastuvatest energia-allikatest.

Slaid 5

Vesinik lahendab probleemid?

 vähendada heitmeid

 lahendab

 stabiilsuse probleem

3⁵
Teema:
MAJANDUS JA KESKKOND

Kas vesinik

- ... aitab vähendada heitmeid?
- ... lahendab taastuv-energia süsteemide stabiilsuse probleemid?

Illustratsioon 8. Tugi keeleõppijatele haridusprogrammi loengu kuulamiseks. Seostamine programmi teekaardiga: slaid 4 (ja taasesitatuna slaid 5) teemaplokist „Majandus ja keskkond“, mida vaadatakse peatuskohas nr 3.

Teises keeles jutu kuulamine on raske. Kuulamise juures toeta osalejat lugemisteksti ja selgitavate visuaalidega. Illustratsioonil on kujutatud järgmisi **mõistmist toetavaid elemente**.

1. Õppija saab vaadata, millises õpipäeva teekaardi punktis nad parasjagu on. Loenguosa on **kokku viidud programmi teejuhiga** (programmi alateema nimetus ja värvikood, viide muuseumipeatuse numbrile koos slaidinumbriga).
2. Info on tehtud **taasleitavaks** (slaidi number ja pealkiri, slaidielementide standardne paigutus, kiirelt pilguga haaratavad ja meelde jäävad ikoonid).
3. Keele mõistmist toetatakse sõnavara, ikoonide, pealkirjade, sisukokkuvõtete ja esiletõstudega (silme ette on toodud mõni võtmesõna koos selgitava ikooniga, slaidipealkiri ning paarilauseiline kokkuvõte muuseumipeatuse loengulõigust, kus võtmesõnad on teise värviga esile tõstetud) ning keerulistes liitsõnades kasutatakse mõistmist hõlbustavat sidekriipsu.

Osalejat peaks olema võimalik slaidide vaadata kogu loengulõigu kuulamise aja. Näiteks osalejatele jagataval käsilehel või tahvelarvutist, mida programmi läbiviija käest näitab.

Hoiatus: Slaidid peaksid vähendama loengu mõistmise kognitiivset koormust. Slaidid ei tohiks:

- segada osalejat keskendumast loengule;
- sisaldada liiga palju infot, mida on raske loenguga samaaegselt jälgida;
- pakkuda infot raskesti leitaval või ebajärjekindlal viisil.

AITA OSALEJATEL EESTI KEELEST ARU SAADA

Kasuta keele lihtsustamise tööriistu

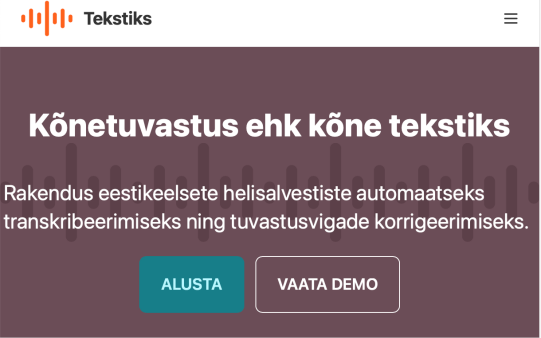
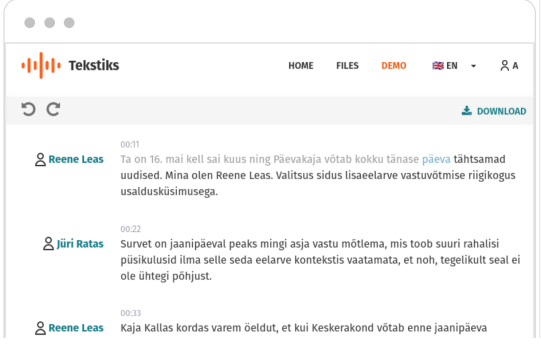
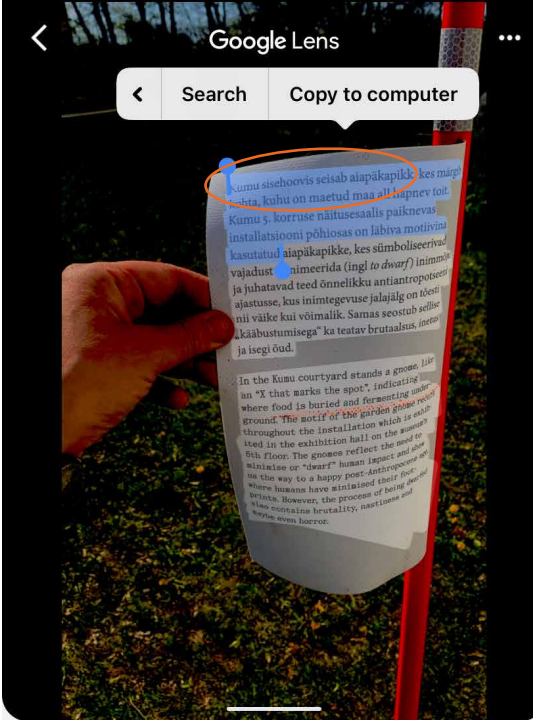
Et oma haridusprogrammi keeleliselt kohandada, **vaata kogu programmi tervikuna ja kõrvuta selle erinevaid osi:**

- loengupidaja suuline jutt,
- käsilehed,
- informatsioonitahvlid seinal,
- audiogiidi salvestised,
- aruteluküsimused ja tüüpilised vastused neile,
- osalejate lühiesitlused
- jne.

Tutvu järgnevalt nelja keele lihtsustamise sammuga.

 <p>1. Koonda tekst kokku (loo programmi tekstikogu).</p> <p>Vahendid Tekstiks.ee Google Lens või telefoni pildirakendus</p>	 <p>2. Kontrolli teksti raskusastet.</p> <p>Vahendid Sõnaveebi õpetaja tööriistad: õppeteksti keerukuse hindaja</p>
 <p>3. Lihtsusta teksti tehisaru abil ja seejärel tee seda ise.</p>	 <p>4. Püüa leida raskete sõnade asemele keeleõppijale tuttavaid sõnu.</p> <p>Vahendid Sõnaveebi õpetaja tööriistad: sõnavara otsing ja sõnastik</p>

1. **Koonda tekst kokku (loo programmi tekstikogu).** Et leida, mida on vaja lihtsustada, ning tuvastada kohti, kus pakkuda lisatuge, vii tekst kirjalikule kujule ja koonda see ühte kausta või tekstidokumenti (nt MS Wordis). Võid sinna panna kogu teksti või tasakaalustud valiku tekstilõike. Kasuta näiteks järgmisi vahendeid:

<p>Tekstiks.ee</p> <p>Oma loengu transkribeerimine (edasise lihtsustamise eesmärgil) https://tekstiks.ee/</p> <p>Kõnetuvastus ehk kõne tekstiks</p> <p>Rakendus eestikeelsete helisalvestiste automaatselt transkribeerimiseks ning tuvastusvigade korrigeerimiseks.</p> <p>ALUSTA VAATA DEMO</p> <p>Kuidas see töötab?</p> <p>Tekstiks.ee on TTÜ kõnetehnoloogia labori avalik kõnetuvastuse teenus. Süsteem kasutab meie laboris väljatöötatud tehnoloogiat ja mudeleid, mis annavad eesti keele tuvastamisel seni oluliselt parimaid tulemusi kui kommertslikud alternatiivid. Süsteem on täisautomaatne ja samaaegselt võimeline töötlemata mitut salvestist. Sellegi poolest võib tööpäevadel esineda suuremat koormust ning pikemat ooteaega. Järjekorral puudumisel kulub kõnetuvastusele ligi pool kõnesalvestise kestusest. Lähiajal lisandub võimalus ka näha töötlemise progressi ning ennustatavat valmimise aega.</p> 	<p>Google Lens või telefoni pildirakendus</p> <p>Infotahvlite või trükiste teksti digitaliseerimine https://lens.google/</p> <p>Kumu sisehoovis seisab aiapäkapik...</p> <p>Translate Search Homework</p> <p>Kumu kunstimuuseum https://kumu.ekm.ee · muuseumist</p> <p>Kumu sisehoov - Kumu kunstimuuseum</p> <p>Muuseumi peasissepääs asub arhitekti visiooni järgi</p>
---	---

2. **Kontrolli teksti raskusastet.** Kasuta Sõnaveebis õpetaja tööriista „Õppeteksti keerukuse hindamine“ (<https://sonaveeb.ee/teacher-tools/#/home>). Vaata seal **LIX-indeksit**, mis määrab teksti raskusastme selle põhjal, kui pikad sõnad ja laused seal on. Täpsemalt näed ka raskeks markeritud sõnu ja vorme (B1- ja kõrgemal tasemel sõnad ning grammatika, vastavalt lillaks, kollaseks ja roosaks markeritud ning punase kastiga ümbritsetud vormid).

https://sonaveeb.ee/teacher-tools/#/rating

Eesti Keele Instituut
ÕPETAJA TÖÖRIISTAD

Sõnavaara Grammatika Kasutusolukorrad Õppeteksti hindamine Õppevara Projektid

Sõnaveeb
Eesti Keele Instituut

Keeleõppija:
 noor keeleõppija täiskasvanu

Sisesta tekst: 1313 / 2000

Keeleoskustase: A1 A2 B1 B2 C1

Tere tulemast! Täna räägime, kuidas vesinik võib aidata õhku puhtaks muuta. Kas see on võimalik? Kas vesinik on piisavalt hea ja kergesti leitav, et seda kasutada? Mis on vesinik ja miks see on tähtis? Vesinik on väga kerge gaas. Seda on palju nii vees kui ka õhus. Kui me kasutame vesinikku energia saamiseks, siis see ei tekita kahjulikke gaase. Sellepärast arvatakse, et vesinik võib aidata hoida õhku puhtana ja loodust säästa. Kuidas vesinikku saab? Vesinikku saab vee jagamisel vesinikuks ja hapnikuks. Selleks on vaja energiat. Kust see energia tuleb? Kui see energia on päikesest või tuulest, siis on vesinik tõesti puhas. Kui aga energia tuleb fossiilkütustest, siis pole vesinik nii roheline. Kus saab vesinikku kasutada? Me uurime, kas vesinik on piisavalt tugev ja usaldusväärne, et seda kasutada näiteks autodes, tehastes ja kodudes. Mõnes riigis on juba vesinikuaud. Kas neid võib tulla rohkem? Kas vesinik lahendab meie energia probleemid või on sellega seotud ka raskusi? Kui palju maksab vesinik ja kas seda on piisavalt? Vesinikku on paljudes kohtades, aga selle valmistamine on kallis. Kuidas saaks teha nii, et vesinik oleks kõigile inimestele ja ettevõtetele kergesti saadaval? Täna uurime, kui kaugel me oleme ja mida veel on vaja teha, et vesinik oleks meie tuleviku energiaallikas.

Sõnu kokku: 203
 Sõnavaara jagunemine keeleoskustasemete:
 Tase Sõnu %
 A1 142 69.95%
 A2 21 10.34%
 B1 15 7.39%
 B2 21 10.34%
 määramata 4 1.97%

Teksti loetavuse hindajad:
 Lix-indeks: 42 - keskmise keerukusega
 Formaalsusindeks: 38.9 - kontekstuaalne
 Nominaalsus: 25.1% - tavapärase hulk nimisõnu
 Niimi- ja tegusõnade suhe: 1 : 1

3. **Lihtsusta teksti tehisaru abil ja seejärel tee seda ise.** Ole tehisaruga nõudlik ja vajadusel täpsusta, mida on vaja veelgi enam lihtsustada.

Tulevikuenergia õpipäev. Kogu tekst.pdf
PDF

Eelnev lihtsustus ei ole piisav. Palun lihtsusta dokumendi teksti veelgi, nii et see oleks sobiv A2-taseme keeleõppijale. Väldi keerulisi ja harvemaid vorme ja tuletisi. Esitan näited verbist tegema, aga ka teistest verbidest on need rasked: tegema, teha, tegi, tegid, teinud, tehakse, tehti, tehtud, tehtav, tehes, tegemata, tege+mine, tege+vus. Nimisõnade puhul eelista võimalusel sagedasemaid vorme (näiteks vahend, mitte vahendiks).

Siin on tekst veelgi lihtsustatud kujul A2-taseme keeleõppijale:

Tere tulemast! Täna räägime, kuidas vesinik võib aidata õhku puhtaks muuta. Kas see on võimalik? Kas vesinik on piisavalt hea ja kergesti leitav, et seda kasutada?

Mis on vesinik ja miks see on tähtis? Vesinik on väga kerge gaas. Seda on palju nii vees kui ka õhus. Kui me kasutame vesinikku energia saamiseks, siis see ei tekita kahjulikke gaase. Sellepärast arvatakse, et vesinik võib aidata hoida õhku puhtana ja loodust säästa.

Kuidas vesinikku saab? Vesinikku saab vee jagamisel vesinikuks ja hapnikuks. Selleks on vaja energiat. Kust see energia tuleb? Kui see energia on päikesest või tuulest, siis on vesinik tõesti puhas. Kui aga energia tuleb fossiilkütustest, siis pole vesinik nii roheline.

4. **Püüa leida raskete sõnade asemele keeleõppijale tuttavaid sõnu.** Vaata sõna orienteeruvat **raskusastet** Sõnaveebi õpetaja tööriista „Sõnavara otsing“ abil. Kliki sõnale ja vaata sõnastikust alternatiivseid väljendeid.

Abiks võib olla, kui osutad keeleõppijale, et eesti keeles kasutatakse sama **rahvusvahelise levikuga võõrsõna** nagu ta emakeeles, näiteks eesti emissioon ja vene ЭМИССИЯ.

Eesti Keele Instituut
ÕPETAJA TÖÖRIISTAD Sõnavara Grammatika Kasutusolukorrad Õppeteksti hindamine Õppevara Projektist

Sõnavara otsing

Sõnavara osa sisaldab eri vanuses ja eri keeleoskustasemega õppijate sõnavara- ja teemaloendeid. Noore keeleõppija tasemekirjelduste vastavused keelepädevusega on järgmised: eelA1 = koolieelikud (6–7-aastased), A1 = I kooliaste (1.–3. klass), A2 = II kooliaste (4.–6. klass), B1 = III kooliaste (7.–9. klass), B2 = gümnaasium (10.–12. klass). Noore keeleõppija C1 sõnavaraloend sisaldab sõnu, mis on esinenud „Eesti keele kui teise keele kooliõpikute sisu korpuse 2021“ gümnaasiumi astme kooliõpikutes, kuid mille esinemissagedus üldkeele korpustes on madal. Täiskasvanute puhul on eristatud algtasemel keeleõppija (A1 ja A2), iseseisev keelekasutaja (B1 ja B2) ning vilunud keelekasutaja (C1 ja C2).

Otsingu kasutusjuhend:

- Ühe sõna otsimiseks trüki sõna otsingulahtrisse. NB! Jäta keeleoskustaseme, sõnaliigi ja teemaloendi filtrid valimata!
- Ainult keeleoskustaseme, sõnaliigi ja/või teemaga piiratud loendi saamiseks jätta sõnaotsingu lahter tühjaks.
- Kindla alguse või lõpuga sõnade loendi saamiseks kasuta täрни, nt "k*" (kõik k-ga algavad sõnad) või "*tar" (kõik tar-lõpulised sõnad).

Keeleõppija: noor täiskasvanu keeleõppija

Otsingu tulemused (1) TXT XLSX Näita 20 ▾

Sõna	Sõnaliik	Tase
heide	nimisõna	B2

heide →

Keeletase: A1 A2 B1 B2 C1 C2

Sõnaliik: nimisõna

Eelmine Järgmine

See on ka vorm sõnast [heide](#), [heitmed](#) Keel [Kõik keeled](#) ▾ Sõnakogud [Kõik sõnakogud](#) ▾ [Ehk mul veab](#) Tagasi

et **heide**
heitvahendi vms läbi õhu viskami...

de **Heide**
kuiv, liivane, lage või hajusate kada...

et **heide** 24.05.2024

EKI ÜHENDSÕNASTIK 2024

1 et heitevahendi vms läbi õhu viskamine, üks heitmise juhtum
ru метание, бросок
Näited
Päeva pikim heide õnnestus alles viimasel katsel.

2 et maadluses vastase endast eemale heitmine
ru бросок
Näited
Nikitin võitis finaalis ilusa heite ja seljavõiduga.

3 et saasteainete heitmine keskkonda; keskkonda paisatavad saasteained vm mõjud kogumina (nt heitgaas, müra, vibratsioon, heitvesi)
Sünonüümid [emissioon](#), [väljalase](#) HARV, [heitmed](#), [praht](#), [pahn](#) ...
ru выброс, отбросы, выбросы, эмиссия

Sõnavormid ⓘ

Muutüüp

heide heited

heite heidete

heidet heideid

ÕS SELGITAB

Selgitused on töös, nende sõnastus võib muutuda. Järgmine ÕS ilmub 2025. aastal.

Üldkeeles, aga ka oskuskeeles on **heide** ja **heitmed** (tähtsustuses 'saasteainete kogum') sageli sünonüümid. Näiteks keskkonnaseadustikus (KeÜS) tähistab *heide* (omastav *heite*) saasteainekoostumit, mida

Sõnavara ja sõnastus

Raske ja kerge teksti näide

Et jutt oleks keeleõppijale arusaadav ja mõnus kuulata, proovi oma **sõnakastust piirata**. Kuigi see võib tunduda igav, väldi üldjuhul oma jutu rikastamist sünonüümide ja metafooridega. Tutvu järgnevalt ka teiste võimalustega osalejaid toetada.

Alustuseks vaatame sama teksti keerukamat ja lihtsustatud versiooni. Teksti lihtsustas tehisarv vastavalt juhisele.

Juhis tehisarule. Palun lihtsusta dokumendi tekst algajale keeleõppijale. Väldi keerulisi vorme ja tuletisi. Esitan näited verbist tegema, aga ka teistest verbidest on need rasked: *tegema, teha, tegi, tegid, teinud, tehakse, tehti, tehtud, tehtav, tehes, tegemata, tege+mine, tege+vus*.

Lihtsustatud teksti keerukusindeks LIX on lausa 14 palli võrra madalam, samal ajal on kergete sõnade (sinised ja rohelised) osakaal kokku 10% suurem.

Originaaltekst (lihtsate sõnade osakaal 70%, LIX-indeks: 57 ehk väga raske)

Keeleoskustase: A1 A2 B1 B2 C1

Tere tulemast ! Täna vaatleme , kuidas vesinik kui energialahendus võiks aidata vähendada heitmeid meie igapäevaelus . Aga kui realistlik see tegelikult on ? Kas vesinik on tõesti piisavalt tõhus ja kättesaadav , et muuta meie energiakasutust ? Sukeldume teaduslikesse faktidesse ja arutame , mida vesinik tegelikult suudab . Alustame sellest , mis on vesinik ja miks see on oluline . Vesinik on väga kerge gaas , mida leidub rohkesti nii vees kui ka õhus . Kui me kasutame vesinikku energia tootmiseks , siis see ei tekita kahjulikke heitmeid . Sellepärast peetakse vesinikku üheks võimalikuks lahenduseks , kuidas vähendada õhusaastet ja teha meie igapäevaelu keskkonnasõbralikumaks . Aga kuidas me vesinikku saame ? Vesinikku saab toota erinevatel viisidel , näiteks vee lagundamise teel , kus vesi jagatakse vesinikuks ja hapnikuks . See protsess nõuab energiat , ja siit tekibki küsimus : kust me saame selle energia ? Kui me kasutame selleks taastuvat energiat , näiteks päikese- või tuuleenergiat , on vesinik tõesti puhas ja keskkonnasõbralik energiaallikas . Kuid kui energia tuleb fossiilkütustest , siis vesinik ei pruugi olla nii roheline lahendus . Lisaks vaatame , kas vesinik on piisavalt võimas ja töökindel , et seda kasutada erinevates sektorites - transpordis , tööstuses ja isegi kodudes . Mõnes riigis on vesinikuaudot juba kasutuses , kuid kas need võiksid laialdaselt levida ka teistes piirkondades ? Kas vesinik aitab lahendada kõik meie energiaprobleemid

Tase	Sõnu	%
A1	141	55.95%
A2	32	12.70%
B1	36	14.29%
B2	33	13.10%
määramata	10	3.97%

Texti loetavuse hindajad®
Lix-indeks: 57 - väga raske lugeda
Formaalsusindeks: 43.1 - keskmise väljendustäpsusega
Nominaalsus: 27.4% - tavapärase hulk nimisõnu
Nimi- ja tegusõnade suhe: 11 : 9

Lihtsustatud tekst (lihtsate sõnade osakaal 80%, LIX-indeks 43 ehk keskmise keerukusega)

Keeleoskustase: A1 A2 B1 B2 C1

Tere tulemast ! Täna räägime , kuidas vesinik võib aidata õhku puhtaks muuta . Kas see on võimalik ? Kas vesinik on piisavalt hea ja kergesti leitav , et seda kasutada ? Mis on vesinik ja miks see on tähtis ? Vesinik on väga kerge gaas . Seda on palju nii vees kui ka õhus . Kui me kasutame vesinikku energia saamiseks , siis see ei tekita kahjulikke gaase . Sellepärast arvatakse , et vesinik võib aidata hoida õhku puhtana ja loodust säästa . Kuidas vesinikku saab ? Vesinikku saab vee jagamisel vesinikuks ja hapnikuks . Selleks on vaja energiat . Kust see energia tuleb ? Kui see energia on päikesest või tuulest , siis on vesinik tõesti puhas . Kui aga energia tuleb fossiilkütustest , siis pole vesinik nii roheline . Kus saab vesinikku kasutada ? Me uurime , kas vesinik on piisavalt tugev ja usaldusväärne , et seda kasutada näiteks autodes , tehastes ja kodudes . Mõnes riigis on juba vesinikuautod . Kas neid võib tulla rohkem ? Kas vesinik lahendab meie energia probleemid või on sellega seotud ka raskusi ? Kui palju maksab vesinik ja kas seda on piisavalt ? Vesinikku on paljudes kohtades , aga selle valmistamine on kallid . Kuidas saaks teha nii , et vesinik oleks kõigile inimestele ja ettevõtetele kergesti saadaval ? Täna uurime , kui kaugel me oleme ja

Sõnu kokku: 203
Sõnavara jagunemine keeleoskustaseti:

Tase	Sõnu	%
A1	142	69.95%
A2	21	10.34%
B1	15	7.39%
B2	21	10.34%
määramata	4	1.97%

Teksti loetavuse hindajad®
Lix-indeks @: 42 - keskmise keerukusega
Formaalsusindeks @: 38.9 - kontekstuaalne
Nominaalsus @: 25.1% - tavapärase hulk nimisõnu
Nimi- ja tegusõnade suhe @: 1:1

Näiteks on lihtsustatud tekstis asendatud järgmised keerukad ja spetsiifilised väljendid, mis pole lausa esmatähtsad, tüüpiliste, kuid vähem huvitavatega:

	
<p>Raskem väljend</p> <p>vaatleme kas vesinik on ... <u>kättesaadav</u>, et muuta ... <u>sukeldume</u> teaduslikesse faktidesse rohkesti peetakse <u>üheks võimalikuks lahenduseks</u> ... näiteks <u>vee lagundamise</u> teel, kus... ... vesi jagatakse <u>vesinikuks ja hapnikuks</u>.</p>	<p>Kergem väljend</p> <p>räägime kas (vesinikku) <u>saab kasutada</u>, et muuta ... <u>uurime</u> teaduslikke fakte palju vesinik võib olla <u>üks lahendus</u> ... näiteks <u>vee abil</u>: ... vesi jagatakse <u>kaheks osaks: vesinik ja hapnik</u>*</p> <p>* viimases lauses kasutatakse mõistmist toetavat kategooriasõna osa ja raskemaid sõnu lihtsamal vormil (vesinik, mitte vesinikuks).</p>

Raskuskoht: sõnade suur arv

Programmis puutuvad keeleõppijad kokku paljude sõnadega. Õppija vastuvõtuvõime on piiratud, seetõttu pane tähele kolme eri sõnarühma. Mõtle nii nimisõnadele (näiteks *vesi*), verbidele (näiteks *arutlege*) kui ka muudele sõnadele (*odav*, *kergesti*).

Kolm sõnarühma

Ebaolulised sõnad. Valdav enamik sõnu on lihtsalt vajalikud selleks, et mõista seda lugu, mida jutustad. Nad annavad sisule värvi ja loovad ainese tunnetust. Sageli aimab õppija nende tähendust kontekstist. Kui selliseid sõnu on jõukohasel hulgal, äratavad need huvi programmi sisu ja eesti keele vastu. **Piira ka kõrgema taseme juures tuntavalt uute sõnade hulka!**

Näited sinu programmist: _____

Seletust või visuaali väärivad sõnad. Võtmesõnu võiks programmis lühidalt seletada või võimalusel näidata, demonstreerida vm. **Madalama tasemega** grupi puhul võiks ideaalis püüda selle poole, et toetad peaaegu iga lause mõttest arusaamist, näiteks osutad eksponaadile, toetad juttu žesti, näoilme, pildi, slaidi või muuga. **Kõrgema taseme** grupiga võid alustada samamoodi, kuni tunnetus osalejate võimest aru saada on käes. Ole teadlik **rasketest sõnarühmadest**, nagu suured arvud, abstraktsed mõisted, kujundlikud-värvikad ja spetsiifilised sõnad.

Näited sinu programmist: _____

Õppimisväärised sõnad ja väljendid. Need on korduvad võtmesõnad, mida tundmata on õpipäevast raske aru saada. Vali väike rühm sõnu, näiteks kümme väljendit, mille õppijad võiksid programmi tulemusena selgeks saada ning **palu neid õpipäeva jooksul paar korda uuesti meenutada.** (Tulevikuenergia õpipäeva näite puhul võiks kaaluda järgmisi sõnu: *säästma, salvestama, aku, mõju, tõhus, arutage, võrrelge, kliimamuutus, puhas.*)

Näited sinu programmist: _____

Vali sõnad, mida tahad, et osalejad õpiksid

Sõnade valimisel pööra tähelepanu järgnevale.

1. Millised sõnad aitavad õpipäeva **hästi mõista**? Sageli aitavad tähtsad **verbid ja omadussõnad** isegi paremini loo sisu mõista, on universaalsemad ja sagedasemad.
2. Mis on üldisema tähendusega, **universaalselt kasutatav**?
3. Mis võtmesõnad on programmimaterjali kogus **kõige sagedasemad**?
4. Mis mõtteid on **tähtis rõhutada**? Mis lugusid ma jutustan?

Milliste programmiosade sõnu ja väljendeid tahad oma osalejatele õpetada (kokku 10–20 sõna) või selgitada? Märki iga sõna järele, kuidas plaanid seda selgitada: (V) – lihtsalt verbaalselt, (E) – eksponaadile osutades, (TK) – tekst käsilehel, (TS) – tekst slaidil, (PK) – pilt käsilehel, (PS) – pilt slaidil vm.

Eri tüüpi sõnad	Näide („Tulevikuenergia õpipäev“)	Sõnad minu programmis	
		Programmi nimi: Madalama/kõrgema keeletasemega osalejatele	Tuge väärivad sõnad
		ÕPPIMISVÄÄRSED SÕNAD	
- sõnad jutustatud lugudest	<i>mõju, säästa, saastab, salvestada, heitmed, tootma, kliimamuutus, tõhusalt, keskkonnasõbralik, säästlik</i>		
- eksponaatide sõnad	<i>makett, mudel, näidis, kaart, masin, ese, kõrval, akna all, ripub, aku, päikesepaneel</i>		
- praktiliste tegevuste sõnad	<i>valige, võrrelge, katsetage, tehke, värvige, arvutage, leidke, eesmärk, kasutajasõbralik, igapäevaste</i>		
- instruksioonide väljendid	<i>vajutage nuppu, klikkige, tõmmake, võtke, jutustage lugu, arutage, mõelge</i>		
- muuseumi kohad	<i>klassi, korrusele, õues, ruumis, trepist, liftiga, aknast, laual, vitriinis, fuajeis, ekraanil, põrandal, seksioonis, installatsioon</i>		
- ruumis ringi liikumine	<i>lähme sisse; olge head, astuge edasi; tulge aga sisse</i>		
- huvitavad, värvi andvad sõnad	<i>kasvuhoonegaasid, jalajälg, rohepööre, rohepesu</i>		

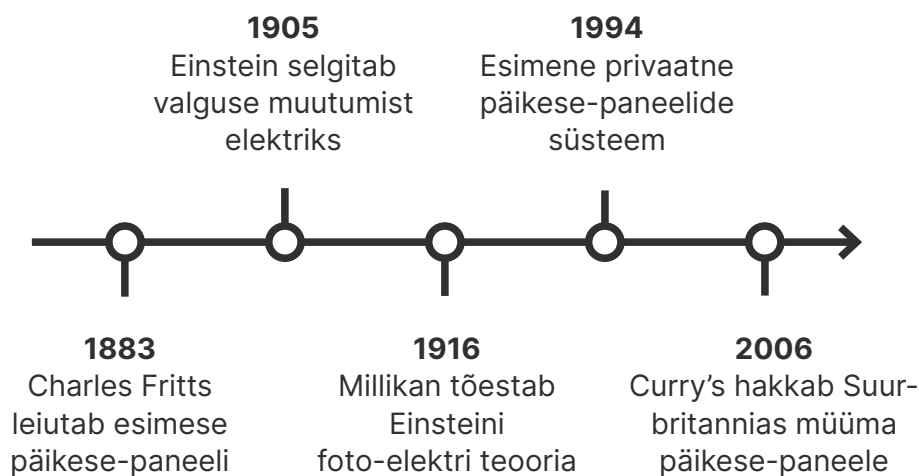

Eriti siis, kui arendad algajate programmi, mõtle õppimiseks mõeldud sõnade valik aeg-ajalt üle.

Rasked sõnarühmad

Teatud sõnarühmad on õppijale rasked. Ebaolulised rasked sõnad võib lausa jutust välja jätta, kuid mõned rasked sõnad **väärivad seda, et aitad neid mõista** (kasvõi näiteks visuaaliga).

Suured arvud nagu aastad, summad vm on kõrvale rasked tabada. Osalejaid aitab, kui nad saavad loengu ja harjutuste ajal aastaarve vajadusel üle vaadata ja koos muude mõistetega harjutada.

Illustratsioon 9. Paku keeleõppijale võimalust numbreid ka silmaga näha.

Näide. Vabamu haridusprogrammis said osalejad õpipäeva alguses **ülesande aastaarvud ja sündmused ajajoonel kokku viia**. See valmistas neid eesootavaks õpipäevaks mitmekülgset ette. Nad said keerukate, aga tähtsate aastaarvudega põhjalikult töötada. Teisest küljest tutvusid nad haridusprogrammi võtmemõistete ja -teemadega, mis aitas neil päeva jooksul õpitavat paremini mõista.

Minu programmi sõnad

Pane siia kirja 20 võtmesõna või -väljendit, mis sinu programmis võivad **sageli korduda**. Ära unusta nimisõnade kõrval ka keskseid tegusõnu, omadussõnu jm (nt *kasutasid, ehitati, pakkuge, pehme, eelmisel sajandil* vms).

Millised võiksid olla need 10 sõna või väljendit, mis oleks madala keeletasemega rühmale **väärt äraõppimist**?

Aita sõnu mõista ja õppida!

Tutvu järgnevalt kolme tänuväärse lähenemisega, kuidas saad osalejaid toetada.

1. Vii läbi ajurünnak ja kutsu osalejaid sõnarühmadele mõtlema.
2. Selgita sõnu.
3. Aita sõnu meelde jätta.

1. Vii läbi ajurünnak ja kutsu osalejaid sõnarühmadele mõtlema.

Kasuta **üldist kategooriat kui lõbusat kutset korrata tuttavaid sõnu** ja tutvuda uute sõnadega. See lähenemine võib pakkuda osalejatele eduelamust, toimib

„jäämurdjana“, julgustab ka osalejaid aktiivselt suhtlusest osa võtma ning seeläbi keelt harjutama.

Haridusprogrammi rikkalik keskkond aitab sõnadel paremini meelde jääda kui keeletunni olukord.

Lähenemine on viljakalt kasutusel näiteks Eesti Vabaõhumuuseumi programmis. Kõrgema keeletasemega keeleõppijate õpipäeval kutsuti osalejaid eri peatuskohtades meelde tuletama erinevaid põnevaid sõnarühmi. Läbiviija palus rühmal pakkuda vastuseid äärmiselt lihtsatele küsimustele, nii et igaüks suutis oma panuse anda ning samal ajal õppis ka midagi uut.

- Eesti rahvussümbolid (õpipäeva sissejuhatuse juures): „Mis on Eesti rahvuslill?“ „Aga rahvuspuu?“ „Rahvuslind?“ „Rahvuskala?“
- Söögid (eluruumide ja aida juures): „Mida eestlased vanasti sõid? Mida joodi?“
- Loomade lapsed (taluhuovis): „Kes on lamba laps?“ – „Tall.“ „Kes on hobuse laps?“ – „Varss.“ „Aga kes on konnalaps?“ – „Konnapoeg.“
- Sepa töö (sepikoja juures): „Mida sepp vanasti valmistas?“ – „Tööriistu.“ – „Aga milliseid?“ – „Ei tea.“ – „Kirves, vikat, ...“

Kasuta sõnarühma ja seda üldistavat kategooriasõna ka kui **võimalust tuua värvi** muidu pisut kuiva lihtsustatud keelekasutusse. Selline keelele keskendumise hetk programmis on kindlapiiriline ning õppijale jõukohasem kui jooksvalt kogu teksti sisse pikitud kõnekujundid.

Vabaõhumuuseumi programmi läbiviija loetles ise hulga **värvikaid sünonüüme**:

- Kas te teate, kes on vanapagan?
- Чёрт.
- Jaa. Kuidas eesti keeles selle kohta veel võib öelda? *Vanakuri, vanatühi, kurivaim* jne.

Selline värvikas keelekild pakkus mõnu just kõrgema keeletasemega grupile.

2. Selgita sõnu.

Selgita nii õpetamiseks valitud sõnu kui ka raskeid sõnu, mida ei saa välja jätta. Tunnetus, kui palju seda teha, kujuneb iga grupiga ja ajaga. Madala tasemega

gruppide puhul selgita pigem liiga palju kui liiga vähe ning küsi õpipäeva jooksul, kas selgitusi on piisavalt.

Lühiselgitused

Paku ligikaudseid sünonüüme ja lihtsustatud definitsioone.

- Te ei tea, mis on **laut**? Looma maja.
- **Heitmete** vähendamine tähendab, et laseme või „heidame” õhku vähem **heitgaase** nagu CO₂.

Chris Lonsdale soovitab:

- Ütle selgituseks vastandsõna („tool on see, mis ei ole laud”).
- Selgita sõna üldise kategooriasõna abil („taks ja puudel on koeratõud”).
- Ütle muu sama kategooria sõna („see on nagu buss ja tramm, aga see kolmas – troll”).

Võtmesõnade tõlkimine

Kui õpipäev on läbivalt eesti keeles, võib valitud olukordades tulla kasuks, kui anda mõne keeruka ja abstraktse sõna tõlge.

Juhis tehisarule. Palun otsi lisatud failist 20 võtmesõna, mis on olulised, kuid keerukad või abstraktsed (nimisõnad, verbid, omadussõnad jm). Anna nende loetelu. Loetelus võiks olla neli veergu: eesti-, inglisi- ja venekeelne vaste ning soovitus, millise ikooniga mõistet illustreerida.

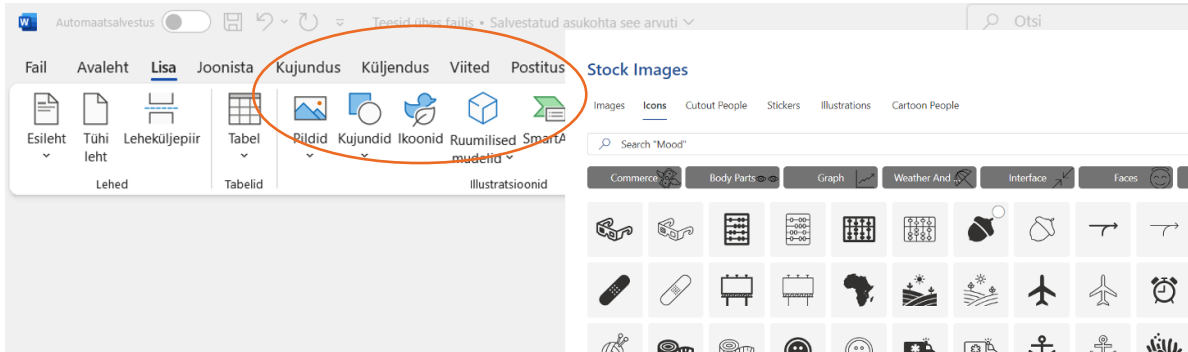
Visuaalsed selgitused

- **Žestid.** Paku eriti nõrgema keeletasemega gruppidele mitmekesiseid vihjeid potentsiaalselt uute sõnade mõistmiseks. Toeta arusaamist elava kehakeelega ja kasuta muud mitteverbaalset tuge.

Kehakeel väljendamas mõistet „heitgaasid”.

- **Ikoonid.** Kasuta käsilehtedel ja slaidides ikoone (näiteks MS Office'i paketist, Freepik.com või Canva.com keskkondadest). Võid ikoone ka ise näiteks MS PowerPointi tarkvaras kombineerida.

Illustratsioon 10. Ikoonid MS Wordis.

Keerukama mõiste illustreerimiseks küsi ideid tehisarult.

Juhis tehisarule. Paku 10 ideed, millise ikooniga illustreerida mõtet „Lihtsad sõnad, suured lood“!

3. Aita sõnu meelde jätta.

- **Korda võtmesõnu loengu käigus.** Põimi võtmesõnu teadlikult jutu sisse läbi kogu õpipäeva.
- **Palu sõna sobivas kohas uuesti meenutada.** Kui jõuad järgmise objekti juurde, mille nimetust on juba mainitud, küsi: „Kas te mäletate, kuidas see asi eesti keeles on?“
- **Kasuta mälu tehnikaid.**
 - Kui õpitavat sõna saab seostada mõne tuttava sõnaga, juhi sellele tähelepanu, sest just seosed aitavad sõnu meelde jätta. Kasuta näiteks seost: sama kõla, erinev tähendus.

Näide Eesti Vabaõhumuuseumi programmist
„Sokk on isane kits. Kõlab nagu sokid!“

„See on kaevukook. Aga mis on sõna „kook“ tavaline tähendus?
Jah, magus söök.“

- Kasuta huumorit, sest veidrased ja naljakad asjad jäävad paremini meelde.

Näide. „Aga kui te lähete eestlasele külla ja ta pakub teile lehmakooki, siis ärge seda kindlasti vastu võtke, sest mis on lehmakook?“

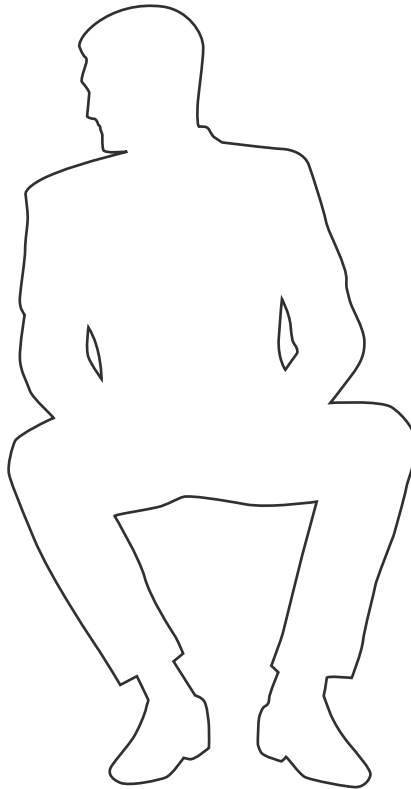
- **Sea osalejate vaim valmis.** „Järgmises kohas tuletame seda sõna kindlasti veel meelde.“
- **Tee kirjalik harjutus,** mis võimaldab muuhulgas ka sõnu meelde tuletada.

Näide Vabamu programmist
Ka sisuline ülesanne võib pakkuda jõukohast keeleharjutamise võimalust erineva tasemega osalejatele. Programmis kogetule ja õpitule keskenduv ülesanne toetus just keelele, täpsemalt sõnavarale.

KGB vangikongid: mäluaik

Grupitöö “Arreteeritud inimese tunded”. 1) Kirjutage koos rühmakaaslastega figuuri sisse tundeid, mida võis tunda eeluurimisvanglas viibinud inimene.
2) Ümber figuuri kirjutage märksõnu, mis iseloomustavad diktatuuriühiskonda.

Illustratsioon 11. Lõimitud sisu- ja keeleõppeharjutus käsilehel (Vabamu haridusprogramm).

Kerged ja rasked grammatikavormid

Asenda rasked vormid.

 <p>Püüa vältida!</p>	 <p>Kasuta!</p>
<p>tegeMINE, tegevUS Muuseumi ekspositsioon keskendub keskaegsete kunstiteoste säilitamisele ja restaureerimisele, pakkudes ainulaadset ülevaadet nende loomisest ja tähendusest.</p> <p>Arhitektuurimuuseumis saab näha hoonete säilivust, nende restaureerimise võimalusi ja erinevate stiilide omavahelist seotust.</p>	<p>teeB, tehA, on tehTUD Muuseum säilitab ja restaureerib keskaegset kunsti ning pakub ülevaadet sellest, kuidas maale, ikoone ja skulptuure loodi ja mida need inimeste jaoks tähendasid.</p> <p>Arhitektuurimuuseumis näeb, kuidas hooned säilivad, kuidas neid saab restaureerida ja kuidas erinevad stiilid on omavahel seotud.</p>
<p>tehES, säilitaDES Sõites rattaga, saan nautida värsket õhku.</p>	<p>teeN, teeD, teeB jne Kui ma rattaga sõidan, nautin värsket õhku.</p>
<p>tegeMA, tehA Programmi käigus saavad osalejad ise kunstiprojekti teha. Nüüd hakkame tegema katset, mis aitab selgitada, kuidas elektrienergia toimib.</p>	<p>teeN, teeD, teeB jne Programmi käigus teevad osalejad ise kunstiprojekti. Nüüd teeme katse, mis selgitab, kuidas elektrienergia toimib.</p>
<p>Raskemad käänded: lahenduseKS, lahenduseNA, lahendusel Vesinikku peetakse üheks võimalikuks lahenduseks. Ühe võimaliku lahendusena nähakse vesinikku. Uue ekspositsiooni lahendusel on oluline roll külastajate kaasamisel ja nende huvi äratamisel ajaloo vastu.</p>	<p>Lahendus, lahenduse, lahendust Vesinik võib olla üks lahendus. Uue ekspositsiooni lahendus kaasab külastajaid ja teeb ajaloo põnevaks.</p>
<p>Keerulised omasõnad pädev ainulaadne</p>	<p>Tuttavad rahvusvahelised sõnad kompetentne unikaalne</p>
<p>Raskesti mõistetavad liitsõnad rohepööre keskkonnasäästlikkus</p>	<p>Mõistmist hõlbustav sidekriips rohe-pööre keskkonna-säästlikkus</p>
<p>Keerulisemad sidesõnad: kuna, kuni, nagu, ehkki, kuigi, enne kui Energia saab ka tuulest, ehkki see sõltub tuule tugevusest.</p>	<p>Lihtsamad sidesõnad: ja, aga, ega, ehk, või, vaid. Energia saab ka tuulest, aga see sõltub tuule tugevusest.</p>

Vältimatud rasked vormid

Mida aga teha, kui Sõnaveebi õppetekstide hindaja märgib, et sinu tekstis kordub palju mingit rasket grammatikavormi?

Keeleoskustase: A1 A2 B1 B2 C1

Eesti kõige suurematele saartele Saaremaale ja Hiiumaale pääseb ainult laeva või lennukiga. Tavaliselt sõidetakse saartele laevaga, sest laevapilet on mitu korda odavam kui lennukipilet. Need inimesed, kes soovivad sõita saartele oma autoga, pääsevad sinna ainult laevaga. Nüüd on laevafirmal reisijatele hea uudis: viie aasta jooksul vahetatakse välja kõik vanad laevad. Praegu sõidavad Saaremaa ja Hiiumaa liinil ainult väga vanad laevad. Kõige vanemal laeval on vanust üle neljakümne aasta. Vanad laevad on aeglased. Mandriit Hiiumaale sõitmiseks kulub 1 tund ja 40 minutit. Saaremaale sõitmiseks kulub umbes pool tundi. Vanade laevade mööbel ja muu sisustus on kulunud ja ebamugav. Uued laevad on kiiremad ja mugavamad. Saaremaale-sõit uue laevaga kestab kõigest 20 minutit aga Hiiumaale saab ühe tunni ja viie minutiga. Esimene uus laev peaks tulema Hiiumaa liinile 2009. aastal. Laev disainitakse ja ehitatakse Norras. See laev mahutab 400 - 600 reisijat. Sõiduaautosid mahub laevale 160. Seega võtab uus laev peale kaks korda rohkem autosid kui vanad laevad. Kui Norra ehitajate töö eestlastele meeldib, tellitakse nende käest veel kaks laeva. Kolm uut laeva lähevad maksma kuni miljard eesti krooni. Kuna uued laevad on kiiremad ja sõit üle mere võtab vähem aega, siis hakkavad laevad sõitma sagedamini. Sõidugraafik läheb tihedamaks. See on reisijate jaoks kahtlemata väga hea uudis, kuna saartesõit muutub mugavamaks ja kiiremaks. Siis pole vaja pikas järjekorras oodata või autokoha broneerimise pärast muretseda. Praegu tekivad pühade ajal

Illustratsioon 12. Grammatikavormid, mis on madalama taseme keeleõppijatele rasked (ümbritsetud punase kastiga).

Madalama taseme jaoks on mõned rasked vormid sagedased ja vajalikud. Näiteks:

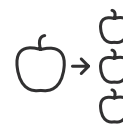
Palun anna!
Palun andke!
Käskiv vorm
tehke, lugege

Ei ole tähtis, kes teeb
Impersonaalne vorm
tehakse, tehti, tehtud

See, mis juba oli
Minevik
avastasid, avastas,
tegid, tegi, said, sai

Palju
Mitmus
väikestest
osakestest,
ilusate ilmadega

Haridusprogrammi läbiviija ei pea hakkama grammatikaõpetajaks. Isegi kui ta tuletab osalejatele üht grammatikavormi meelde, ei pea selgitus olema pikk ega nõudma eriteadmisi. **Esitluse tähelepanu on siiski programmi sisul. Kui on vaja, näita ja selgita** algajate õpipäeval vormi lühidalt. Näiteks ütle: „Meenutan, et keelevorme, nagu *tehakse, tehti* ja *on tehtud* kasutame eesti keeles siis, kui ei ole tähtis, kes seda tegevust teeb. Näete seda ka siin slaidil.“

Slaid 14

kasutatakse

Kes teeb?
Ei ole tähtis.
Me ei tea.

Keel

on arendatud

9¹⁴

Teema:
SALVESTAME ENERGIAT

- **Tuule-energiat** kasutatakse varsti üle terve maailma.
- Tuule-turbiine on arendatud alates 1970. aastate **nafta-kriisist**.

Illustratsioon 13. Raskete grammatikavormide selgitamine. Esitlus ja slaidid on siiski üles ehitatud sisust lähtuvalt (vrd Illustratsioon 7). Grammatikavormide tähendust aitavad mõista esiletõst, lihtdefinitsioon, ikoon, mõistmist hõlbustav sidekriips liitsõnades ja kasutus lausetes.

ÕPETA OMA PROGRAMMI TEMAATILIST KEELT

Kutsu osalejaid arutama!

Interaktiivsed ülesanded

Aktiivne suhtlemine ja tegutsemine toetab õppimist tõhusamalt kui loenguvorm. Samuti sobib see keeleõppijale hästi, kuna pakub vaheldust ja puhkust kuulamisest. Kasuta lõimitud aine- ja keeleõppe metoodika ülesandeid ja kohanda neid oma programmi jaoks (vt näiteks Peeter Mehisto jt „Lõimitud aine- ja keeleõpe“ ning Liz Dale jt „LAK-õppest õpetajale“). Järgnevalt paar näidet.

- **Palun jutustage lugu!** Puista põrandale hunnik teemaga seotud pilte või esemeid. Palu osalejaid valida koos paarilisega endale üks ning mõelda koos välja lühike lugu. „Mis te arvate, mis pildil toimub? Mis on selle eseme lugu?“ Pane täpsed juhised ja suunavad küsimused käsilehele.

Näide (Vabamu haridusprogrammist)

Tehti kaks interaktiivset ülesannet, et uurida Nõukogude perioodi Eestis.

- Esimeses jutustati lugusid ajakirjas „National Geographic“ ilmunud fotoloo põhjal,
- teises selle ajastu igapäevaelu esemete, nagu mänguasjad, dokumendid, käekell jm, põhjal.

- **Kehastuge situatsiooni osalisteks!** Et osalejad saaksid õpitavasse teemasse sisse elada ja seda sügavamalt mõista, anna osalejatele läbimängimiseks kõnekas situatsioon oluliste osalistega. Võimalusel toeta simulatsiooni esemetega.

Näide (Narva muuseumi haridusprogrammist)

Läbiviija tutvustas osalejatele keskaegseid kaubaartikleid (sool, karusnahk, kalev jne) ning kaubateid, mida mööda need Narva jõudsid. Ta palus osalejaid valida esemed ning siis kehastuda kaupmeesteks, tutvustada üksteisele kaupa ning kaubelda. Selleks tuli kasutada just õpitud kaupade sõnavara.

Kuidas sütitada vestlust?

Millest osalejad saavad kõneleda? Sellest, mida nad juba teavad. Hea õpetaja kasutabki ära õppija olemasolevaid teadmisi ja küsimusi.

- **Kas te teate, mis see on?** Võib osutada või küsida küsimusi.

Näide (Eesti Vabaõhumuuseumi haridusprogrammist)

„Kas te teate, mis on Eesti rahvuslill?“ „Aga rahvuslind ja -loom?“ „Rahvuspuu?“

- **Rääkige, mida te teate!**

Näide

„Eestlane uskus, et külalised toovad kindlasti midagi halba. Aga kuidas teie kultuuris oli?“

- **Öelge, mida teie arvate?**

Näide

„Miks olid kõrtsid alati teeristis? Mis te arvate, mida kõrtsist osta sai?“

„Nagu kuulsime, oli vanadel eestlastel päris raske elu. Aga mis te arvate, mis nende ellu rõõmu tõi?“

Toesta kuulamist!

Osalejad saavad kõige parema eesti keele kasutamise kogemuse siis, kui nad saavad õpipäeval kuulnud jutust aru. Õppijad ka arenevad kõige paremini, kui kuuldu on ainult veidi keerukam nende praegusest keeleoskusest, kuid siiski mõistetav. Aita isegi madalamal tasemel õppijatel tunda end mugavalt ja enesekindlalt. Suurenda nende osalemisvõimalusi, pakkudes mitmekesist kuulamistuge.

1. **Korda ja parafraseeri olulisi punkte.**
2. **Anna lühikesi ja lihtsaid selgitusi.** Jaga info väiksemateks osadeks ja tee sagedasi pause, et osalejatel oleks aega kuuldu läbi mõelda. Pikkade keeruliste selgituste vältimine aitab vältida ülekoormust.
3. **Küsimused ja vastused ehk dialoogivormis jutustamine.** Küsi ise ja julgusta osalejaid küsima lihtsaid küsimusi. Olgu vastused neile lühidad ja arusaadavad. Osalejatega dialoogi loomine aitab neil aktiivselt osaleda ja paremini keskenduda.
4. **Anna iga loengutüki kohta eelinfo ja kokkuvõte.**
5. **Paku kuulamiseelseid tegevusi.** Sobivad ennustamine, nii pealkirja, tegelaste, pildi/piltide kui ka etteantud sõnade järgi; küsimustele vastuste ära arvamine; valimine kas väide on õige või vale jms.
6. **Paku kuulamisaegseid tegevusi.** Sobivad näiteks: bingo, kirjuta üles võtmesõnad, täida tabel, vali õige variant, leia vead, kontrolli oma ennustusi. Need häälestavad kuulamisele ja aitavad keskenduda.

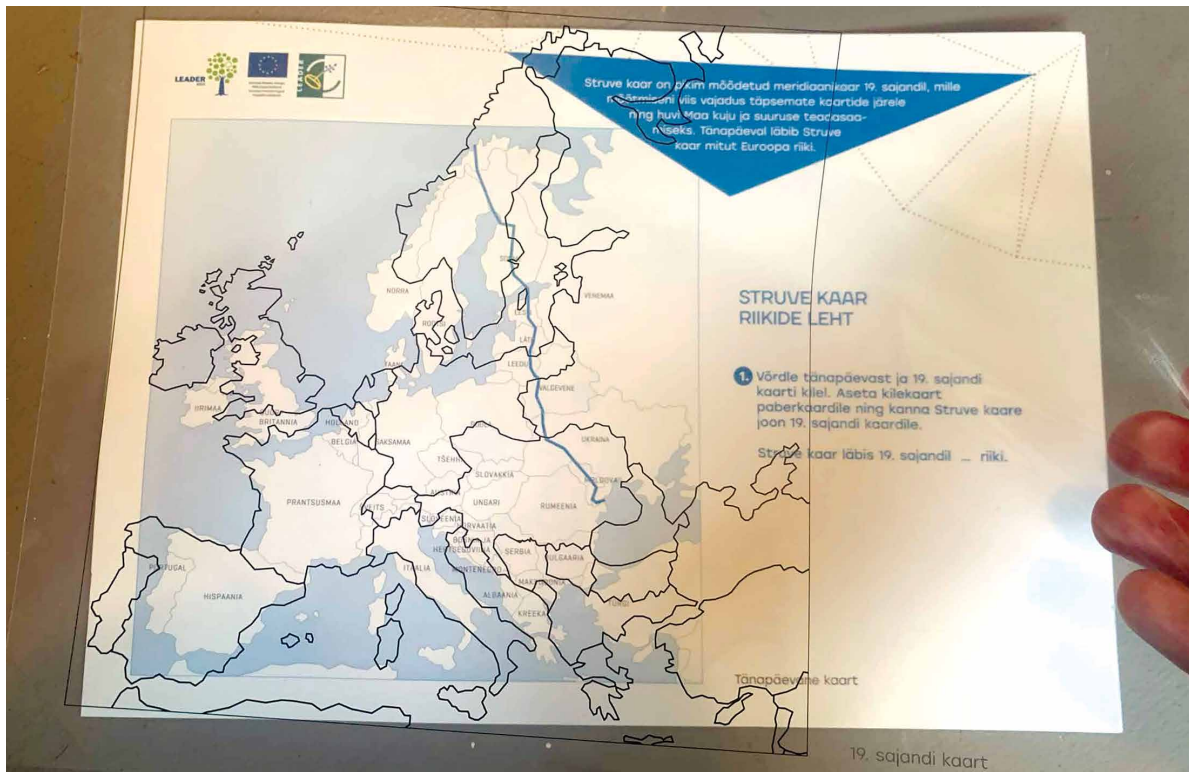
Anna osalejatele lugemismaterjali

Toeta kuulamist võimalusega olulisi märksõnu ja mõtteid ka käsilehtedelt või slaididelt lugeda. Paiguta käsilehtedele ülesannete ja harjutuste instruktsioonid, suured arvud vm keerukas, kuid oluline info.

1. Mõttele läbi osaleja teekond: kus võiks talle **olla abiks midagi käsilehtedelt või slaididelt vaadata?**
2. Keerulisemaid mõisteid, mõtteid, lugusid ja instruktsioone **illustreeri rikkalikult** piltide ja/või ikoonidega.
3. Käsilehtedele võib sobida ka **mõisteloend** koos lihtsas keeles definitsioonide ja piltidega.
4. Kui käsilehti on rohkem, mõtle, kuidas teha **info kergesti taasleitavaks**, et osaleja saaks uuesti järele vaadata, kui tal juba kuuldu kohta küsimus tekib (vt ka illustratsioonid 4 ja 6–9 eespool).

Madalama keeleoskustasemega grupile käsilehte koostada on oluliselt suurem töö kui kõrgema tasemega grupile.

Illustratsioon 14. Kihiline infoesitus käsilehel. Võivere Veskis Struve ekspositsioonis on eri kihtidel ajalooline Euroopa kaart ning tänapäevane kaart (kilel). Sellisel meetodil saab esitada ka selgitusi või muud keeletuge.

Mitteverbaalne keeleõpe

Teised suhtlusmeediumid peale sõnade võivad anda osalejatele tihti rikkalikumatki teadmist. Samuti saavad osalejad nii loengukuulamisest vaheldust ja puhkust. Seegi toetab keeleõpet. Iseäranis siis, kui osalejate keeleoskus on madal, tasub suhtlust rikastada muude suhtlusviisidega. Planeeri nii läbiviijapoolset kui ka osalejapoolset mitteverbaalset komponenti.

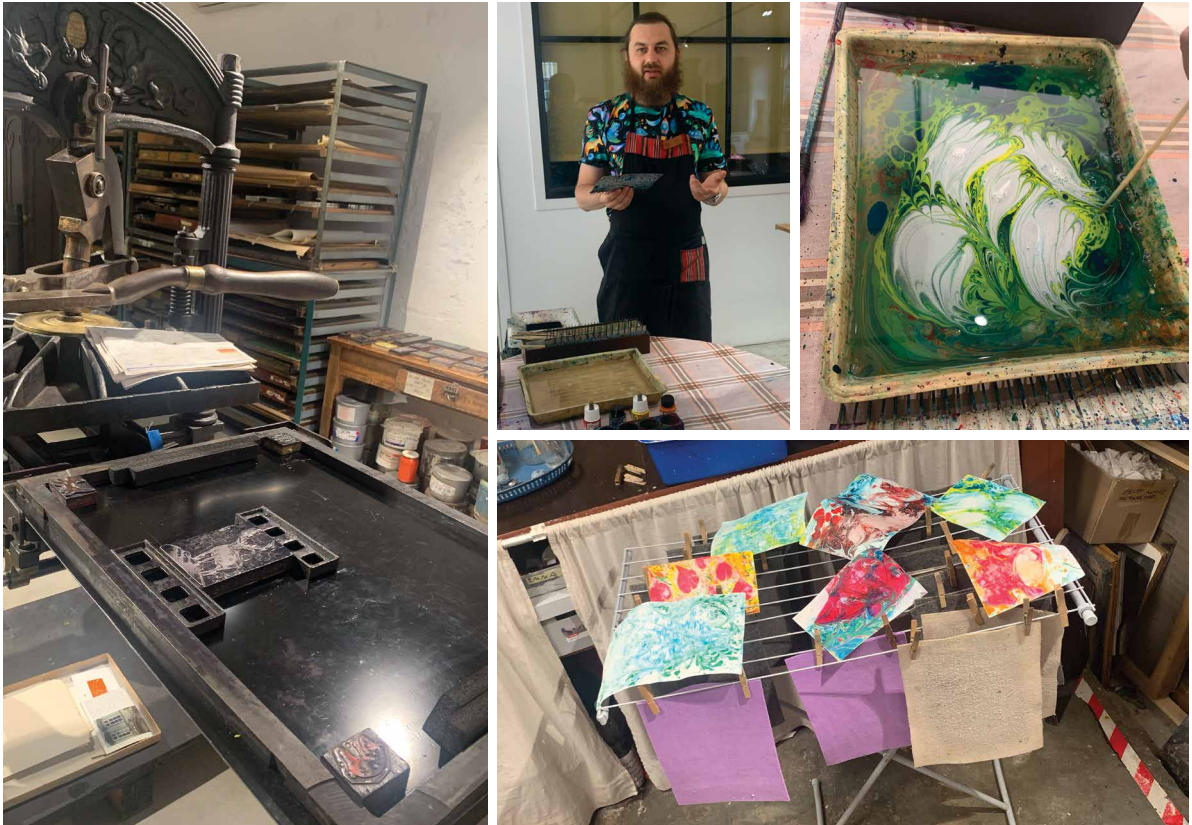

Näide (TYP A Keskuse programmist)

Trükkimise ja paberi teemalisel õpipäeval pöimiti miniloengud **loovate käeliste ülesannetega**. Ülesannete instruksioonid pakkusid rikkalikku keeleharjutust. Osalejad kujundasid postkaardi ja trükkisid seda vanaaegsel trükipressil, samuti katsetasid paberi marmoreerimist.

Kohe eesootava ülesande jaoks juhiseid kuulata on tõhus keeleõppe viis, sest osalejal on kindel motivatsioon kuuldust täpselt aru saada.

Illustratsioon 15. TYPA Keskuse programmis kasutatud mitteverbaalsed loovülesanded pakkusid võimalust eestikeelseid instruktsioone kuulata ja koguda keeleõppe vaimse koormuse vahel mõtteid.

Näide Vabamu programmist

Pärast õpipäeva teemaga tutvumist said osalejad **kehalse loovülesande**. Neil paluti liikuda kolmestesse grupidesse ning seejärel moodustada oma kehade abil vabadusteemaline skulptuur.

Ajurünnak: Esialgsed ideed, kuidas minu programmis on võimalik pakkuda keeleõpet toetavat mitteverbaalset tegevust. (Märgi linnuke kõige huvitavama idee juurde!)

Esemeline, sh eksponaadid _____

Visuaalne, pildid, ikoonid jm _____

Kogemuslik _____

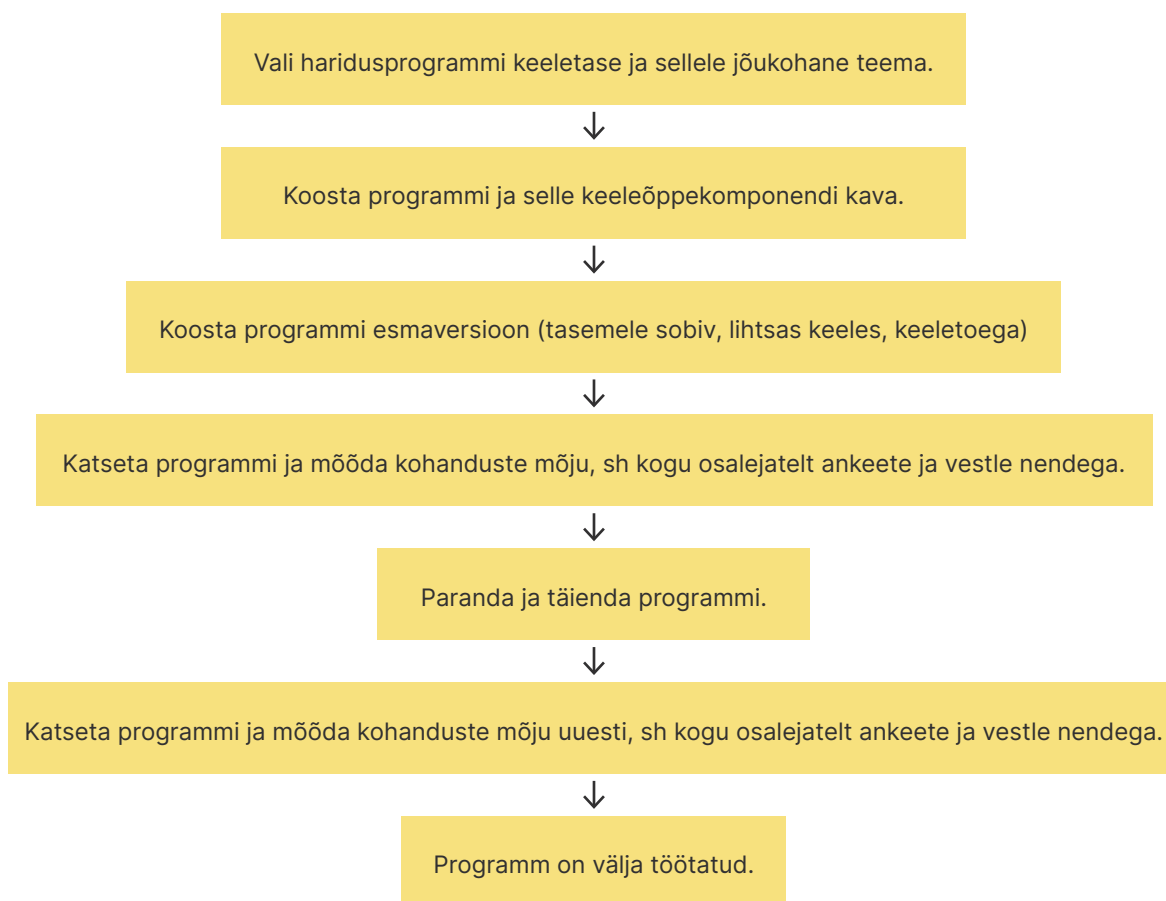
Emotsionaalne _____

- Käeline tegevus _____
- Praktiline tegevus _____
- Loov tegevus _____
- Liikumine _____
- Muu füüsiline tegevus _____
- Muusikaline _____
- Helikujunduslik _____

KEELETÖE ARENDAMINE HARIDUSPROGRAMMIDES: METOODILISED SAMMUD

Arenda keeletuge etapi kaupa

Haridusprogrammi kavandades võiks ideaalis alustada keeletaseme valimisest (kõrgemale või madalamale keeletasemele). Kõik ülejäänud aspektid sõltuvad juba osalejate vastuvõtuvõimest. Keeletase mõjutab isegi programmi teemat (vt Illustratsioon 2 jaotises „Keeleõppekomponent ja programmi eesmärk“). Programmi koostamisel planeeri juba algusest, kuidas saad seda kõige paremini lihtsale keelele kohandada. Selleks võiks sul olla ühes kaustas koos kirjalikud failid loenguteksti, käsilehtede, päevakava või teekaardi, slaidide ja muu säärasega. Hea oleks, kui lisad sinna loengusalvestised ja/või kasutatavad audiogiiidi lõigud ning nende transkriptsioonid. Vt ka jaotist „Kasuta keele lihtsustamise tööriistu“.

Illustratsioon 16. Keeletoega haridusprogrammi koostamine keeleõppijatele.

Hinda, kas programmi keeleõppekomponent töötab

1. Vaata haridusprogramm üle ja täida „Lihtsa keele enesehindamise tööriista“ küsimustik jaotises „Mis on lihtne eesti keel?“.
2. **Dokumenteeri** kõige olulisem: näiteks õppekava, keelekomponendi kava, loengulõikude salvestised ja transkriptsioonid, käsilehed, teekaart, fotojäädvustus, osalejate ankeetid ja vestluste automaatsed transkriptsioonid eesti, vene, inglise keeles.
3. Tee testgrupile **kuulamise ja lugemise katse**.
 Õppetekstide uurijad soovivad, et õppija võiks suuta oma õppetekste vähemalt 75% ulatuses iseseisvalt mõista. See peaks tagama õppimisorõõmu ja toetama õpimotivatsiooni.
4. **Analüüsi kõige olulisemat**. Näiteks salvesta oma loeng, lase üks lõik läbi transkribeerimistarkvara (nt Tekstiks) ja Sõnaveebi õppetekstide hindaja, pea nõu tehisaruga ja eesti keele kui teise keele õpetajaga.
5. **Kogu ja koonda tagasisidet**. Vaata üle keelekomponendi küsimused tagasiside küsimustikus.

Lisavõimalus: Tee koostööd ülikooli eesti keele õpetuse spetsialisti ja keeleteimetajaga (sh pea nõu, küsi tagasisidet dokumentatsioonikaustale, paku välja tudengitöö teema).

Arenda oma oskusi

Kuidas ma tutvun keeleteo arendamise võimalustega?
Tee valik, mida järgmiseks teed.

- 1. Tutvu lähemalt lihtsa keele põhimõtetega (näiteks Jaan Miku ülevaade veebis).
- 2. Loe lihtsas keeles tekste.
- 3. Külasta teisi programme.
- 4. Küsi oma programmile tagasisidet osalejalt ja tuttavalt eesti keele kui teise keele õpetajalt.
- 5. Salvesta lõike oma programmi loengutest ja vestlustest ning vii need analüüsimiseks teksti kujule (võid selleks kasutada Teksiks, InqScribe või muud rakendust).
- 6. Uuri õpetaja tööriistu Sõnaveebis.
- 7. Mine võimalusel LAK-õppe või selge keele koolitusele.

KOKKUVÕTE. NELI SOOVITUST

„Vähem on ROHKEM.“

Ludwig Mies van der Rohe, arhitekt

Hinda oma haridusprogrammi alloleva nelja soovitusel abil. (Vaata ka „Lihtsa keele enesehindamise tööriista“ eestpoolt.) Kas oled kõigi nende punktide eest hoolitsenud? Kuidas tagad, et sinu programmis osalejad õpipäeva jooksul järge ei kaotaks?

Minu programmi nimi: _____

Mis tasemele sobib minu programm: kõrgemale või madalamale tasemele?

Tehtud	Soovitus	Minu mõtted
	1. Jaga vähem infot. Püüa tunnetada lause lause haaval, kui palju keeletuge on mõistmiseks paras – ära rutta ette sooviga kogu väärtuslikku infot edasi anda. Ka lihtne vestlus, mis ammutab inspiratsiooni programmikeskkonnast, võib olla väärtuslik. Samas võib liigne infotulv vähendada keele ja kultuuri avastamise rõõmu. Kavanda päevakavva ka piisavalt hetki, kus sina saad osalejaid kuulata .	
	2. Kasuta interaktiivseid ülesandeid lõimitud aine- ja keeleõppes (LAK-õppes). Kasuta info jagamise kõrval võimalikult palju ka suhtlevaid, praktilisi ja loovaid tegevusi . Ise kaasa tehes ja arutades õpib osaleja rohkem nii keelt kui ka sisu.	

3. Saa ülevaade oma programmi keeleõppekomponendist ja lihtsusta keelt. **Koonda tekst kokku**

ja vaata, kas lisaks käsilehele on keeleõppijale arusaadavad ka loeng, slaidid, interaktiivsed harjutused ja korralduslikud juhised. **Lase tehisarul kogu tekst lihtsustada** ning jää ka suheldes selle lihtsustuse juurde.

Juhis tehisarule. Palun lihtsusta dokumendi tekst algajale keeleõppijale. Välti keerulisi ja harvemaid vorme ning tuletisi. Esitan näited verbist tegema, aga ka teistest verbidest on need rasked: tegema, teha, tegi, tegid, teinud, tehakse, tehti, tehtud, tehtav, tehes, tegemata, tege+mine, tege+vus. Nimisõnade puhul eelistata võimalusel sagedasemaid vorme (näiteks vahend, mitte vahendiks).

4. Paku igakülgset tuge. Eriti algajate puhul toeta mõistmist **peaaegu iga lause juures**, olgu see siis käežest, näoilme, osutus eksponaadile või sõna seletav ikoon slaidil. Aita osalejatel õpipäeval **iseseisvalt orienteeruda**. Kasuta selleks põhjalikumalt päevakava, sagedast sõnalist viitamist, slide ja käsilehti, et õppijad ei kaotaks järge.

ALLIKAD

Lihtne keel ja keeletugi

- „Easy Uudised“ Veebikeskkond Eesti Life <https://eesti.life/index.php/easy-uudised>.
- „Easy-to-read checklist“ (Lihtsa keele meespea, 2020). Inclusion Europe <https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2020/06/Easy-to-read-checklist-Inclusion-Europe.pdf>.
- „Eesti Puuetega Inimeste Koda avaldas õppevideo lihtsa keele kohta“ <https://arusaamiseagentuur.ee/eesti-puuetega-inimeste-koda-avaldas-oppevideo-lihtsa-keele-kohta/>.
- „Informatsioon kõigi jaoks. Euroopa standardid informatsiooni lihtsalt loetavaks ja mõistetavaks muutmiseks“ Inclusion Europe (2017) https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2017/06/EE_Information_for_all.pdf.
- „LAK-õppest õpetajale“ Liz Dale, Wibbo van der Es, Rosie Tanner (2010, eestindus Ülle Aja) <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-04/LAK-%C3%B5ppest-%C3%B5petajale.pdf>.
- „Lihtne keel“ Veebikeskkond Vaimupuu <https://vaimupuu.ee/rubriik/lihtne-keel/>.
- „Lihtsa keele reeglid“ Jaan Mikk <https://kodu.ut.ee/~jaanm/keelereeglid.htm>.

Kasutatud kirjandus

- „Bringing order to chaos: Research on Easy Swedish“ Solveig Arle, Carina Frondén (2022), Nordic Journal of Linguistics 45.
- „E nagu Eesti. Eesti keele õpik algajatele A1 + A2 + B1“ Mall Pesti ja Helve Ahi (2016).
- „Erinevate keeletasemete ja eksamite kirjeldused, näidisülesanded ja sooritusnäidised“ Haridus- ja Noorteamet <https://harno.ee/eesti-keele-tasemeeksamid#materjalid>.
- „Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine. Sõsarväljaanne“ Euroopa Nõukogu (2020, eestikeelne tõlge 2023).
- „Juhend iseseisvaks keeleõppeks. Õpioskused ja keelekeskkond“ Helena Metslang (2021).
- “Kuulamisoskuse arendamine eesti keele tundides I kooliastmes lastekirjanduse toel Ida-Virumaa koolide näitel” Marit Sepp (2017), magistr töö, Tartu Ülikool.
- “Lihtsustatud uudistekstide kasutamine iseseisvaks lugemiseks eesti keele teise keelena õppes” Lea Kreinin (2024), magistr töö, Tartu Ülikool.
- „Principles and Practice in Second Language Acquisition“ Stephen D Krashen (1982, 2009).
- „Teismeliste lugemisoskuse mõjutegurid“ Helin Puksand (2014), doktoritöö, Tallinna Ülikool.
- „Textbooks: Research and Writing“ Jaan Mikk (2000).
- „The Third Ear“ Chris Lonsdale (2006).
- „Õppeteksti analüüs kirjaoskuse omandamise kontekstis“ Helin Puksand, Krista Kerge (2012), Emakeele Seltsi aastaraamat 57.

Keeletoe tööriistu

Tabelis on toodud

- spetsiaalselt eesti keele töötlemiseks loodud vahendid,
- näiteid üldkasutatavatest tööriistadest, mis on ka eesti keele toe pakkumisel abiks.

Eesti keele kui teise keele õpetaja tööriistad. Jelena Kallas, Kristina Koppel, Raili Pool, Tiiu Üksik, Katrin Tsepelina (2022, Eesti Keele Instituut).	Sõnade, teksti ja suhtlusolukordade raskusastme hindamine	https://sonaveeb.ee/teacher-tools
Tekstiks	Kõne kirjutamine tekstiks (näiteks jutu lihtsustamise eeltööna)	https://tekstiks.ee/
Google Lens	Paberteksti arvutisse viimine (näiteks infotahvilitelt ja trükistelt)	https://lens.google/
Freepik	Icoonid mõistete selgitamiseks	https://www.freepik.com/
Canva	Icoonid mõistete selgitamiseks	https://www.canva.com/
ChatGPT	Tehisintellekti rakendus	https://openai.com/

Tallinn 2024